

5013-5016

284.6
R-93 1851

Մ Ի Զ Ա Կ

Վ Ա Ր Դ Ա Պ Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՈՒՂՂԱՓԱՌ ՀԱՒԱՏՈՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՅ Ս. ԵԿԵՂԵՅԻՈՅ

ՇԱՐԱԳՐԵԱՅ

ԳԱԲՐԻԷԼ Վ. ԱՅՎԱԶՈՎՍՔԻ

Առաջնորդ Պետարապիոյ Էւ Նոր Դպիսիօքէանի :

Տպագրեալ հրամանաւ

ՏԵԱՌՆ ՅԱԿՈԲԱՅ

Աստուծոյնիւր Պատրիարքին Կոստանդնուպօլսոյ :

ԻՊԷՏՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԱՅ

Փ Ա Ր Ի Զ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

1858

Փարիզ. — Տպագրութիւն Արամեան.

Paris. — Typ. arménienne de Walder, rue Bonaparte, 44.

Մ Ի Զ Ա Կ

Վ Ա Ր Դ Ա Պ Ե Տ Ա Ր Ա Ն

ՈՒՂՂԱՓԱՌ ՀԱՒԱՏՈՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՅ ԵԿԵՂԵՅԻՈՅ

Շ Ա Ր Ա Գ Ր Ե Ա Յ

ԳԱԲՐԻԷԼ Վ. ԱՅՎԱԶՈՎՍԲԻ

Առաջնորդ Պետադպիտայ եւ Նոր Նախիջեւանու :

Syugrleay siranlanian

ՏԵԱՌՆ ՅԱԿՈԲԱՅ

Աստուածընտիր Պատրիարքին Կ. Պօլսոյ :

ԻՊԷՏՍ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԱՅ

Փ Ա Ր Ի Զ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

1858

108786-92

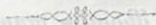
446
40

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ.

Հայկազեան Վարժարանիս աշակերտաց պիտոյիցն համար յօրինուած էր այս ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՐԱՆ, որ թէ եւ համառօտ՝ բայց իւր մէջը կամփոփէ զամենայն որ ինչ Քրիստոնէի մը համար կարեւոր են իզիտել։ Սակայն բարեսէր ազգայինք շատ անգամ փափագ ցուցուցած ըլլալով արժանապատիւ Գաբրիէլ Առաջնորդ վարդապետին՝ որ շնորհէ զայս ի վայելս բոլոր մանկանց ուխտի Հայաստանեայց Նկեղեցւոյ, արդ հաճեցաւ նա ամօնց Թախանձանացը զիջանիլ։

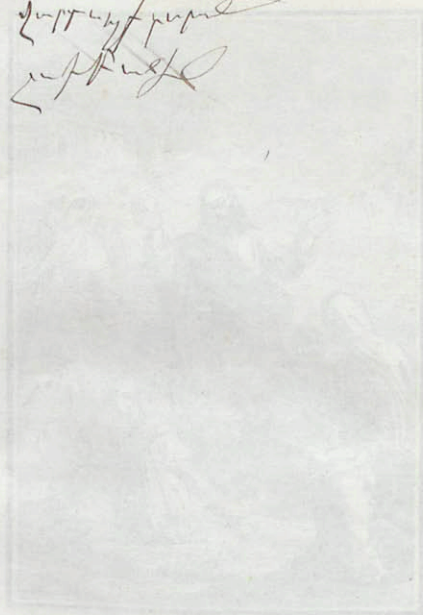
Մէք ալ այս կարեւոր գրքոյկը տպագրելու եւ սիրելի Ազգերնուս նուիրելու ժամանակ՝ բոլոր բաղձանքնիս այն է, որ մեր ուսումնասէր տղայքը՝ կրթուին

խնրահանգս հաւատոյ, բարեպաշտ ազ-
գայինք՝ հաստատուին եւ հաստատեն
զայլա, եւ օտարք՝ հակառակորդքն կամ
Թշնամիք Սուրբ Եկեղեցւոյս Հայաստա-
նեայց՝ ճանչնան, իմանան Թէ ինչ ճշ-
մարիտ հիման վրայ է հաստատեալ մեր
Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին, եւ սով-
րին այսուհետեւ իրենց ծուռ նախա-
պաշարմունքներովը չբամբասել Քրիս-
տոսի անարատ Հորսը, որուն եթէ
անայլայլելի սրբաթեանը կուզեն ճշմա-
րիտ դատաստան ընել՝ կամ խելամուտ
լինել, Թող այսպիսի Վարդապետարանէ
մը ճանաչեն կամ ուսանին՝ զոր Ազգային
Հոգեւոր ժողովը քններ է եւ ընդուներ,
եւ զոր մեր Սուրբ Եկեղեցւոյ վեհագոյն
Գլխներէն մէկը կհրամայէ որ սպա-
զրուի ու բոլոր Ազգային վարժարանոյ
մէջ ընդունուի :

Longest way to the place is

Longest way to the place is

Longest way to the place is

Այդպիսեացդ է արքայութիւնն Աստուծոյ.

— 2 —

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՇ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՍԱՆՑ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՀԱՒԱՏՈՑ

ԴԱՍ Ա.

Մարդոշ վախճանը.

Հարցումն. Մարդս ամենէն աւելի ինչ
բանի կրողն է:

Պատասխանի. Երջանիկ ըլլալու:

Հ. Ճշմարտապէս երջանիկն ո՞վ է:

Պ. Ով որ զերազոյն բարին ունի, ու յայն-
տեան պիտի ունենայ:

Հ. Գերազոյն բարին ինչ է:

Պ. Աստուած. մենք Աստուծոյ համար հղած
ենք, ինքն է մեր միմիայն վախճանն և երջան-
կութիւնը:

Հ. Այս աշխարհքի մէջ ճշմարտապէս կը
ջանիկ ըլլալը կարեւոր քան է:

Պ. Ո՛չ. այս աշխարհքիս մէջ մարդս միայն
յաւիտենական երջանկութեան յուսովը կրնայ
երջանիկ ըլլալ, և այն ևս անկատար կերպով:

Հ. Յաւիտենական երջանկութեան հասնե-
լու համար ինչ ընելու է:

Պ. Պէտք է որ մարդ կրցածին չափ զԱստը-
ւած ճանչնայ, սիրէ ու սրաշտէ:

ԴԱՍ Բ.

Ա. ս ս ո շ ա ծ.

Հ. Աստուած ինչ է:

Պ. Աստուած է ամենապարզ Հոգի և ամենա-
կատար էակ:

Հ. Աստուած Հոգի է ըսելով ինչ կիմանա:

Պ. Ըսել կուզեմ թէ ոչ մարմին ունի, ոչ կեր-
պարանք, ոչ ձև, ոչ դոյն. ուստի մեր զգայու-
թեանց տակ չընկնիր:

Հ. Ամենակատար էակ ինչու կըսես Աստուծոյ:

Պ. Վասն զի ամէն կատարելութիւն ունի:

Հ. Այն կատարելութեանց մէկքանին ըսէ:

Պ. Աստուծոյ կատարելութեանց գլխաւորնե-
րը տոնք են. որ անսկիզբն է և տնալսծան,
յաւիտենական, ամենակարող և անփոփոխ. ա-
մէն բան գիտէ, ամէն բանի տէր ու ստեղծող է.
ամէն տեղ է, ու ամէն բան կկառավարէ:

Հ. Ինչէն կիմանանք մենք որ մէկ Աստուած մը կայ :

Պ. Երբոր երկինքն ու երկիրս կղիտենք, ու մեր վրայ ալ կնայինք, մէկէն կհասկընանք, որ ասոնց ամենուն ալ միմիայն ստեղծող մը կայ, և ահա այն է Աստուած :

Հ. Օրինակով մը հասկըցուր ըսածդ :

Պ. Այս առնել ինքիրմէն շինուած է ըսելը անմտութիւն է. ասկից ալ աւելի մեծ անմտութիւն է կարծելը թէ այս հրաշալի կարգաւորութեամբ ստեղծուած աշխարհքը՝ կամ դիպուածով եղեր, կամ այլ և այլ աստուածներէ ստեղծուեր է :

ԴԱՍ Գ.

Սուրբ Երրորդութիւն.

Հ. Միայն մէկ Աստուած կայ :

Պ. Այո. և մէկէն աւելի չկրնար ըլլալ :

Հ. Հապա Հայր, Որդի և Հոգին սուրբ մէյմէկ Աստուած չեն :

Պ. Ո՛չ. անոնք թէպէտ յերիս անձինս մէկմէկէ զանազանեալ են, բայց միմիայն են յանրաժան Աստուածութիւն :

Հ. Երեք անձինքը ինչո՞ւ միմիայն Աստուած կըսուին :

Պ. Վասն զի երեքն ալ մի և նոյն Աստուածութիւնն ունին :

Հ. Ինչո՞վ մէկմէկէ կդանապանին :

Պ. Ասով որ Հայրը Որդի չէ, Որդին Հոգին սուրբ չէ, և Հոգին Սուրբ ոչ Հայր է և ոչ Որդի :

Հ. Հայր, Որդի, և Հոգին Սուրբ՝ Աստուած են :

Պ. Այո՛: Հայր Աստուած է, Որդին Աստուած է, Հոգին Սուրբ Աստուած է. բայց այս երեք անձինքը միայն մէկ Աստուած են :

Հ. Առաջին անձը ինչո՞ւ Հայր կըսուի :

Պ. Վասն զի իյաւիտենից ծնեալ է զՈրդին զհամադոյակից իւր :

Հ. Որդին համադոյակից Հօր ըսելով ինչ կիմանա :

Պ. Կիմանամ որ նոյն բնութիւնը, նոյն դոյութիւնը, նոյն աստուածութիւնն ունի՝ զոր ինչ և Հայր :

Հ. Հաւագոյակից Հօր խօսքը մեր լեզուին մէջ ուրիշ ինչ կերպով կըսուի :

Պ. Նոյն ինքն իրենոքեմէ Հօր. այսինքն, Հօր Աստուծոյ նոյն բնութենէն :

Հ. Երկրորդ անձը ինչո՞ւ Որդի կըսուի :

Պ. Վասն զի ծնեալ է ի Հօրէ ի յաւիտենից՝ որպէս բան խնայ :

Հ. Հոգին Սուրբ ինչո՞ւ համար երրորդ անձն կըսուի :

Պ. Վասն զի Հոգին Սուրբ բղխէ իկամաց Հօր Սէր՝ որպէս ջուր յականէ, և առնու Կամ յառաջագայի յՈրդոյ որպէս յաղբերէ՝ իյաւիտենից :

Հ. Ուրեմն հաւատամքին մէջ այս խօսքս կըրնանք տեղացնել Հոգւոյն Սրբոյ համար թէ « Որ ի Հօրէ և յՈրդոյ բղխի : »

Պ. Ո՛չ . զի Սուրբ Հարք մեր Նիկիական հաւատամքն ընկալան, և անոր վրայ միայն առ հարկի քանի մը բացատրական բառեր գրին տեղ տեղ . բայց ամենեկին նոր խմատ տուող բան և խօսք չաւելցուցին, ապա մենք ալ պարտական եմք անոնց հետքէն չզարտուղիլ :

Հ. Սրգեօք Հայրն Աստուած յառնջ է Ժամանակաւ քան զՈրդի և զՀոգին Սուրբ :

Պ. Ո՛չ . երեքն ալ յաւիտենական են, ուստի և մշտնջենաւորակից կըսուին, ոչ սկիզբն ունեցած են, և ոչ ալ վերջ պիտի ունենան :

Հ. Երեք անձինք կարողութեան, մեծութեան, կատարելութեան կողմանէ իրարմէ զանազանութիւն չունին :

Պ. Ո՛չ . այլ հաւասար են յամենայնի :

Հ. Ինչո՞ւ համար :

Պ. Վասն զի երեքն ալ նոյն աստուածութիւնն ունին . որով և են միմիայն Ամենակարող, մի միայն Ամենամեծ, և միմիայն Ամենակատարեալ Աստուած :

Հ. Ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ որ երեք անձինքը զանազանին իրարմէ ու մի և նոյն Աստուածն ըլլան :

Պ. Խորհուրդ մի է այս՝ արդարեւ մեր մտացը անբնեւի, բայց և կիսատովանիմք, և անտարակոյս կհաւատամք վասն զի Աստուած յայտնեւ է սուրբ Գրովք :

Հ. Այս խորհուրդը ինչ կըսուի :

Պ. Խորհուրդ ամենասուրբ Երրորդութեան :

ԴԱՍ Դ.

Ստեղծումն աշխարհի.

Հ. Չատուած ինչէն կճանչնամք :

Պ. Իր արարածներէն :

Հ. Աստուծոյ արարածները որոնք են :

Պ. Երկինքն ու երկիրս՝ իրենց մէջի բաներով :

Հ. Երկնքին ու երկրիւ մէջ եղած բաներն որոնք են :

Պ. Հրեշտակք և մարդիկ, արեւ, լուսին և աստեղք, բոյսք և կենդանիք, ջուր, հող, օդ, կրակ և այլ ամէն բան :

Հ. Աստուած ինչպէս ստեղծեց այդ բաները :

Պ. Իր խօսքովր. այսինքն՝ « Ասաց և եղեն : »

Հ. Ասաց և եղեն ըսելով ինչ կիմանաս :

Պ. Կիմանամ որ Աստուած կամեցածին պէս ոչնչէն ստեղծեց ամէն բան :

Հ. Ոչընչէն ստեղծել ինչ ըսել է :

Պ. Ըսել է թէ այն բաներուն մէկն ալ առաջ
չկային, և Սատուած երբոր կամեցաւ՝ ստեղծեց :

Հ. Ուրեմն ալ աշխարհս, և ինչ որ կուե-
նենք՝ ան ամէնն ալ ստեղծուի չկային :

Պ. Ո՛չ, ասկէ վեց եօթը հազար՝ կամ շատ շատ
միլիոն մը տարի առաջ այս բաներա բնաւ չկային :

Հ. Ուրեմն անկէ առաջ ինչ կար :

Պ. Միայն Սատուած, Հայր, Որդի և Հոգին
Սուրբ :

Հ. Ո՞ւր էր Սատուած :

Պ. Ինքն յինքեան, այսինքն ինքնիրեն մէջ,
ինչպէս որ ամէն բան ալ ինմա և նովաւ եղած է :

Հ. Ի՞նչ բանի համար ստեղծեր է Սատուած
դաշխարհս :

Պ. Իր վառացը համար, այսինքն՝ որպէս զի
իր արարածները զինքը ճանչնան, սիրեն ու
սպաշտեն :

Հ. Սատուած որչափ ստենի մէջ ստեղծեց
դաշխարհս :

Պ. Վեց օրուան մէջ :

Հ. Աւելի շուտով չէր կրնար ստեղծել :

Պ. Այո՛. եթէ կամենար՝ մէկ րոպէի մէջ ալ
կարող էր ստեղծել, յիսն զի ամենակարող է :

Հ. Սրարածոյ մէջ ամենէն կատարեալները
որոնք են :

Պ. Հրեշտակք և մարդիկ :

ԴԱՍ Ե.

Հրեշտակք եւ Դեւք.

Հ. Հրեշտակն ինչ է :

Պ. Հոգեղէն արարած, որ առանց մարմնոյ տարեւոյ համար եղած է :

Հ. Աստուած ինչն ստեղծեց հրեշտակները :

Պ. Որպէս զի երջանիկ ըլլան, և զինքը փառաւորեն :

Հ. Հրեշտակաց երջանկութիւնն ինչ է :

Պ. Զաստուած ճանչնալ, սիրել, և յաւիտեան ժառանգել :

Հ. Սմեհայն հրեշտակք ալ ունին այս երջանկութիւնը :

Պ. Ո՛չ. թէպէտ ամէնքն ալ ունէին, բայց ոմանք իրենց հպարտութեամբը զրկուեցան անկէ :

Հ. Երջանիկ հրեշտակները որոնք են :

Պ. Անոնք որ Աստուծոյ հաւատարիմ մնացին :

Հ. Թշուառացեալ հրեշտակները որոնք են :

Պ. Անոնք որ տախտամբեցան յԱստուծոյ, և կամեցան ինքնազուլս ըլլալ, զխտնալով թէ ասանկով Աստուծոյ նման և Աստուծոյ հաւատար կրնան ըլլալ :

Հ. Երջանիկ հրեշտակները ինչ կըստին :

Պ. Բարի հրեշտակ, կամ սարգապէս Հրեշտակ :

Հ. Սպաստամբ հրեշտակները ինչ կըսուին :

Պ. Չար հրեշտակ, կամ Գև, Սատանայ, Այս, Չար, Խաւարային ոգի, և այլն :

Հ. Գեները միշտ չափ եղած են :

Պ. Ո՛չ. անոնք ալ ուրիշներուն պէս բարի ստեղծուեր էին, բայց իրենց մեղքովը չարացան :

Հ. Բարի հրեշտակաց գլխաւորները որոնք են :

Պ. Միքայէլ և Գաբրիէլ :

Հ. Դիւաց գլխաւորն ինչ կըսուի :

Պ. Սաղայէլ, կամ Արուսեակ, որ և Սատանայ ալ կըսուի :

Հ. Հիմա հրեշտակները ուր են :

Պ. Յերկինս, ուր զՍատուած կտեսնեն, ու կ'իսաւարեն յաւիտեան :

Հ. Ուրիշ արարածոց հետ ինչ յարաբերութիւն ունին :

Պ. Իբրեւ պաշտօնեայք Սատուծոյ իր հրամանները անոնց վրայ կկատարեն :

Հ. Մարդկանց վրայ ինչ մասնաւոր գործ ունին :

Պ. Մարդկանց պաշտպան ու պահապան են :

Հ. Չար հրեշտակաց ինչ պատիժ տուաւ Սատուած :

Պ. Դժոխքին յաւիտենական տանջանքը :

Հ. Ամէն սատանաներն ալ դժոխոց մէջ են :

Պ. Ամէնքն ալ յաւիտենական տանջանքի

դատաւարտեալ են, թէպէտ և յօդս կամ ի վերայ երկրի ալ երբեմն կտիրեն :

Հ. Երկրիս վրայ ինչո՞ւ կտիրեն :

Պ. Որպէս զի զմարդիկ փորձեն, և եթէ կրնան՝ անոնց վնաս ալ հասցունեն, ու զանոնք ալ իրենց պէս թշուառ ընեն :

Հ. Երկրիս վրայ մինչև երբ պիտի կրնան կենալ ստտանաները :

Պ. Մինչև աշխարհիս վերջը, ապա դժոխքը պիտի փակուին :

ԴԱՍ 2.

Մարդիկ.

Հ. Մարդս ինչ է :

Պ. Բանաւոր արարած, բաղկացեալ ի հոգւոյ և ի մարմնոյ :

Հ. Ինչո՞ւ բանաւոր արարած ըսիր :

Պ. Վասն զի բանականութեամբ կշարժի, ըրածը զիտէ, և չարն ու բարին կճանչնայ :

Հ. Ի՞նչ բանէ ստեղծեց Աստուած մարդուս մարմինը :

Պ. Հողէն :

Հ. Մարդուս հոգին ինչ է :

Պ. Անմահ էակ մըն է՝ մարդկային մարմնոյ հետ միացած :

Հ. Մարդս ինչո՞ւ ստեղծուած է :

Պ. Հրեշտակաց պէս երջանիկ ըլլալու համար :

Հ. Մարդս ինչ վիճակի մէջ ստեղծուեցաւ :

Պ. Սուրբ, արդար և անմեղ վիճակի մէջ :

Հ. Մարդս մահկանացի՞ւ ստեղծուած էր թէ անմահ :

Պ. Մարդս անմահ մնալու համար ստեղծուած էր, ուստի ոչ հիւանդութիւն պիտի ունենար, ոչ ցաւ և ոչ տառապանք :

Հ. Ուրեմն մենք ինչո՞ւ այսչափ թշուառութիւն և վիշտ կ'ըպշենք թէ հոգեւոր և թէ մարմնաւոր, ու կ'մեռնիմք ալ :

Պ. Վասն զի մեր նախածնողքը մեղանչեցին ընդդէմ Աստուծոյ :

ԴԱՍ Է.

Ադամ եւ Եւա, ու իրեկց մեղքը.

Հ. Մեր նախածնողաց անունները ինչ են :

Պ. Ադամ և Եւա :

Հ. Ինչո՞ւ նախածնողք կրտս անունը :

Պ. Վասն զի ամենայն մարդիկ ալ անունը սերունդն են :

Հ. Ի՞նչ կ'երպով ստեղծեց Աստուած Ադամ և Եւան :

Պ. Ադամը հողէն, ու Եւան Ադամայ մէկ կողէն :

Հ. Աղամ ու Նւա առաջ հըր բնակեցան :

Պ. Գրախտին մէջ :

Հ. Գրախտը ինչ էր :

Պ. Գեղեցիկ սլարտէզ մը՝ ամէն տեսակ սլարտէզներով լեցուն :

Հ. Մարդկանց կեանքը ինչպէս պիտի ըլլար գրախտին մէջ :

Պ. Հանգիստ ու երջանիկ. պիտի աշխատէին առանց յոգնելու, զՍատուած պիտի վառաւորէին առանց ճանճքանալու, երկինք պիտի վերանային առանց մեռնելու, ու հոն յաւիտեան երանելի պիտի ըլլային :

Հ. Ի՞նչպէս կ'որոշուցի Սղամ ու Նւան այս երջանկութիւնը :

Պ. Մեղանչելով :

Հ. Մեղքերնին ինչ էր :

Պ. Աստուծոյ հրամանին մտիկ չընելով՝ արդիւած պտուղը ուտել :

Հ. Ի՞նչ կերպով ըրին այն մեղքը :

Պ. Նւան սատանայէն խաբուեցաւ, Աղամ ալ Նւայի խօսքին մտիկ ըրաւ, ու կերաւ արդիւած ստուղէն :

Հ. Սատանան ինչ կերպով խաբեց Նւան :

Պ. Օձի կերպարանք մտած՝ խաբէական խոստմունքներով :

ԴԱՍ Ը.

Աղաւայ եւ Եւայի պատիժը.

Հ. Աղամայ ու Եւայի յանցանաց պատիժը ինչ
եղաւ :

Պ. Մարմնաւոր ու հոգեւոր թշուառութիւններ,
այս աշխարհս և իհանդերձեալն :

Հ. Մարմնաւոր թշուառութիւնները որոնք են :

Պ. Տառապանք, հիւանդութիւնք և մահ :

Հ. Հոգեւոր թշուառութիւնները որոնք են :

Պ. Տգիտութիւն, ցանկութիւն, և սատանային
իշխանութեանը տակ մնալ :

Հ. Ցանկութիւն ըսելով ինչ կ'իմանաւ :

Պ. Մեղանշեղութեամբ իմաստութիւն՝ նաեւ ակա-
մայ :

Հ. Այս աշխարհիս վրայ ուրիշ ինչ թշուա-
ռութիւն ունեցան :

Պ. Աստուծոյ երեսէն ընկան, դրախտէն դուրս
ձգուեցան, ամենայն անասնոց վրայ ունեցած
տիրապետութենէն զրկուեցան :

Հ. Իհանդերձեալն ինչպէս թշուառացան :

Պ. Արքայութեան դուռը իրենց դէմ փակուե-
ցաւ, ու դժոխոց դատաւարտութեանը արժա-
նացան :

Հ. Աղամայ ու Եւայի յանցանքն ու պատիժ-
ները անոնց սերնդոյն ալ անցան :

Պ. Այն ուստի և ամէն մարդ անոնց յանցանալը մէջ կծնանի :

Հ. Այն յանցանքը ինչ տեսակ մեղք կըսուի :

Պ. Աղամայ մեղք, կամ Սկզբնական մեղք :

Հ. Ինչէն յայտնի է թէ ամէն մարդ իսկըրնական մեղս կծնանի :

Պ. Գլխաւորապէս ասկից որ Աստուած այնպէս յայտներ է Նկեղեցոյ :

ԴԱՍ Թ.

Խոստումն Մեսիայի.

Հ. Աղամայ, Նւայի, ու իրենց սերնդոցը յոյս չկա՞ր Աստուծոյ հետ հաշտուելու :

Պ. Ամենեւին, թէ որ Աստուած չողորմէր իրենց :

Հ. Ի՞նչպէս ողորմեցաւ Աստուած մարդկանց :

Պ. Խոտացաւ որ Փրկիչ մը գրէ իրենց :

Հ. Փրկիչ ըսելով ինչ կ'իմանաս :

Պ. Միջնորդ մը ընդ Աստուած և ընդ մարդիկ. սասանայի գերութենէն զանոնք աղատող, մեղքերնին քաւող, գիրենք Աստուծոյ հետ հաշտեցնող, ու արքայութեան դռները առջեւին բացող :

Հ. Մարդիկ բացարձակապէս կարծու էին այս-

սլիտի փրկչի մը կամ միջնորդի մը դալուն :

Պ. Այն . առանց անոր դիւայ սլէս Աստուծոյ
Երեսէն ընկած սլիտի մնային :

Հ. Այն միջնորդը ինչսլիտի անձ սլիտի ըլլար :

Պ. Աստուած և մարդ միանդամայն . ասլա
թէ ոչ , չէր կրնար հատուցումն ընել Աստուծոյ՝
մարդկանց մեղացը համար :

Հ. Այս փրկիչը երբ եկաւ աշխարհը :

Պ. Ադամայ մեղանչելէն երկար ատեն ետքը :

Հ. Փրկիչը աշխարհը գալէն առաջ՝ ինչ
անուններ կուտային իրեն մարդիկ :

Պ. Մարդիկ զանազան անուններ տուին իրեն,
անոնց մէջ աւելի հռչակուածն էր Մեսիսա
անունը :

Հ. Մեսիային գալէն առաջ մեռած հոգիները
ամէնն ալ դատապարտեցան :

Պ. Ո՛չ . շատ մարդիկ առաջ ալ կրցան փրկու-
թեան արժանաւոր գործքեր գործել , և գալու
Մեսիային արդեամբքը այն գործքերնին Աս-
տուծոյ հաճոյ եղան . ուստի և մեղաւորաց սլէս
իդժոխս չդատապարտեցան :

Հ. Այն մեռած հոգիները յառաջ քան զգա-
լուտ Մեսիային արքայութեան փառաց հատն :

Պ. Ո՛չ , այլ զող Աբրահամու ըստած տեղը
արդեւեալ կային , և կոպասէին գալստեան
Մեսիային որ արքայութեան փառացը հա-
տուցունէ զիրենք :

Հ. Ի՞նչ ընելու էր մարդս որ Մեսիային գալատենէն առաջ ալ վրկարար ճանապարհի մէջ դառնուէր :

Պ. Պէտք էր որ հաւատար յԱստուած, սիրէր զնա, յուսար իՓրկիչն, և Աստուծոյ պատուիրանքները պահէր :

ԴԱՍ Ժ.

Մարդիսնց յիմակը խսեղծմանն աշխարհիս մինչեւ իջրհեղեղ.

Հ. Ադամ ու Եւա իրենց մեղանչելէն ետեւ ինչ կեանք անցուցին :

Պ. Սաղաշխարեցին, բայց անոնց ապաշխարանքը չարչարանօք Մեսիային պիտի ըլլար արժանի Աստուծոյ, այն ալ դեռ չէր վճարուած. միայն թէ որովհետեւ արդիւնք այն չարչարանացը կայր իյԱստուած, ուստի նոյն արդեամբքը Ադամայ ու Եւայի ապաշխարանքը հաճելի եղաւ Աստուծոյ, և ողորմեցաւ անոնց :

Հ. Մեղանչելէն առաջ զաւակ ունեցնր էին :

Պ. Ո՛չ, ետքը ունեցան, և անոր համար է որ ամէն մարդ Ադամայ մեղօքը կ'ծնանի :

Հ. Ադամայ որդւոց անունն ինչ է :

Պ. Մենք երեքին անունը միայն գիտենք,

այսինքն Կայէն, Աբէլ, և Սէթ, ուրիշ շատ
զաւակներ ալ ունեցաւ :

Հ. Ադամայ երեք որդւոցը վարքը ինչպէս էր :

Պ. Կայէն չար մարդ էր, և իր Աբէլ եղբայրը
մեռուց, իսկ Աբէլ և Սէթ՝ արդար էին :

Հ. Երեքն ալ զաւակ ունեցան :

Պ. Կայէն և Սէթ ունեցան, իսկ Աբէլ ոչ :

Հ. Կայենի որդւոց վարքը ինչպէս էր :

Պ. Գրեթէ ամէնքն ալ իրենց հօրը պէս չա-
րագործ էին :

Հ. Սեթայ որդիքն ինչպէս էին :

Պ. Սեթայ ցեղը երկար ատեն բարեպաշտ
մնաց, բայց յետոյ այն ալ աւրուեցաւ :

Հ. Ինչէն աւրուեցան :

Պ. Չարերուն հետ խնամութիւն ընելով :

Հ. Այն ատենները արդար մարդ չմնաց աշ-
խարհիս երեսը :

Պ. Միայն Նոյ նահապետ և իր ընտանիքը
կլիշտին իբրեւ արդար մարդիկ :

Հ. Ո՞վ էր Նոյ :

Պ. Սեթայ ցեղէն աստուածապաշտ և երկիւ-
ղած անձ մի էր :

ԴԱՍ ԺԱ.

Ջրհեղեղին մինչեւ Հրէից ազգին ձեւա-
նալը.

Հ. Աստուած անպատիժ թողնոյ մարդկանց
սարականութիւնը :

Պ. Ո՛չ. այլ համաշխարհական ջրհեղեղով
սլաոժեց զիրենք :

Հ. Ջրհեղեղին ատենը ամենայն մարդիկ ալ
մեռան թէ ոչ :

Պ. Ամէնն ալ մեռան, բայ ի՛նոյ նահապե-
տէն ու անոր ընտանիքէն՝ որ բոլորը մէկէն
ուրիշ հողի էին :

Հ. Որո՞նք էին այն ուրիշ հողին :

Պ. Նոյ ու իր կիներ, Նոյի երեք որդիքը, և
անոնց երեք կանայքը :

Հ. Նոյի երեք որդւոց անունները ինչ էին :

Պ. Սեմ, Քամ, և Յամեթ :

Հ. Նոյ՝ և իր ընտանիքը ինչ կերպով աղա-
տեցան ջրհեղեղէն :

Պ. Տապանով մը՝ զոր Նոյ նահապետը շինեց
Աստուծոյ հրամանաւր :

Հ. Ջրհեղեղէն ետեւ մարդիկ աւելի երկիւղած
եղան :

Պ. Քիչ ատենէն նորէն չալացան՝ առջինէն
ալ աւելի :

Հ. Առջինէն աւելի չարանալնին ինչ էր :

Պ. Կռապաշտութիւն ընել :

Հ. Կռապաշտութիւնն ինչ էր :

Պ. Արարչին տեղը արարածները պաշտել,
կամ որ նոյն է՝ անտեղծ Արարչին պատիւը
ստեղծական բաներու ընծայել :

ԴՍՍ ԺԲ.

Հրեից ազգին ձեռնադր.

Հ. Աստուած ինչ նոր պատիժ տուաւ մարդ-
կանց՝ ջրհեղեղէն ետքը :

Պ. Թէ և թոյլատուութիւն ըրաւ որ անոնց մեծ
մասը կռապաշտութեան մէջ մնայ, բայց ոչ
խապառ անտես ըրաւ զմարդիկ, մէկ զատ ժողո-
վուրդ մը ընտրեց որ պաշտէ զինքն, որպէս զի
անոնց օրինակովը կռապաշտներն ալ իրենց
չար ճանապարհէն դառնան :

Հ. Այն ընտրած ժողովուրդը ո՞րն էր :

Պ. Եբրայեցիք, որ յետոյ Իսրայէլացիք ըսուե-
ցան, և մեր լեզուովը Հրէայք :

Հ. Այն ժողովուրդը ինչ կերպով ձեռացաւ :

Պ. Սեմոյ ցեղէն Աբրահամ նահապետը
զԻսահակ ծնաւ, Իսահակ զՅակոբ, Յակոբ՝ որ
Իսրայէլ ալ կըսուի, տասուերկու որդի ունեցաւ,
որ Իսրայէլացոց տասուերկու ցեղին նահա-
պետներն եղան :

Հ. Տասուերկու ցեղերուն անուններն ըսէ :

Պ. Ռուբէն, Շմաւոն, Ղեի, Յուդա, Իսաքար, Զաբուղոն, Դան, Նեփթաղիմ, Գադ, Սսեր, Յովսէփ և Բենիամին : Բայց Յովսէփայ ցեղը երկուքի բաժնուեցաւ, այսինքն՝ Եփրեմ և Մանասէ, որ Յովսէփայ Որդիքն էին . Ղեիի ցեղն ալ (որ զևտացիք ըսուեցան) սովորաբար՝ միւս ցեղերուն կարգը չհամարուիր :

Հ. Ղեիին ցեղը ինչո՞ւ համար միւս ցեղերուն կարգը չհամարուիր :

Պ. Վասն զի մասնաւոր կերպով մը Աստուծոյ պաշտամանը նուիրած էր, և Աւետեաց երկրէն բաժին չունեցաւ միւս ցեղերուն պէս :

Հ. Աստուած ինչ կերպով ըրաւ զՍ.բրահամ Հայր Աղղին Հրէից :

Պ. Հայրենիքէն հանեց, հետը ուխտ դրաւ և հրամայեց որ ինքն ալ՝ իր սերունդն ալ թլիատուին :

ԴԱՍ ԺԳ.

Աստուծոյ Իսրայելացւոց ըրած շնորհփները.

Հ. Աստուած ինչ շնորհքներ ըրաւ Իսրայելացւոց աղղին :

Պ. Ա. Ս. Բրահամու խոստացաւ որ Մեսիայն անոր ցեղէն ծնանի, և ամենայն ազգք երկրի անով օրհնուին .

Բ. Մասնաւոր կերպով ու զանազան հրաշ-
ներով պաշտպանութիւն ըրաւ Իսրայելացւոց :

Գ. Օրէնք տուաւ անոնց՝ իր բարեհաճու-
թիւնը յայտնելու համար :

Դ. Աւետեաց երկիրը խոտաղացաւ, ու պար-
զեցաւ ալ :

Ե. Հաճեցաւ որ Տաճար մը ունենայ մէ-
ջերնին :

Զ. Շատ անգամ ալ մարդարէներ յու-
ղարկեց անոնց, որ աստուածապաշտութեան մէջ
մնան, և ուղղին իրենց պապաւորութիւններէն :

Հ. Աստուած ինչ հրաշքներով պաշտպանու-
թիւն ըրաւ Իսրայելացւոց :

Պ. Աստուծոյ ըրած զլիսաւոր հրաշքները
ասոնք են. Յովսեփայ փառաւորութիւնը,
Եղիպատտի հարուածները, Կարմիր ծովուն
անցքը, Անապատի մէջ մահանայն, Պղնձի
օձը, Աւետեաց երկրին տիրապետութիւնը, և
Հրէից՝ իրենց թշնամիներուն յաղթելը, և այլն :

Հ. Աստուած որո՞ւ ձեռքով օրէնք տուաւ Իս-
րայելացւոց :

Պ. Մովսէս մարդարէին ձեռքովը :

Հ. Աստուած ինչ օրէնքներ տուաւ Իսրայել-
ացւոց Մովսէսի ձեռքովը :

Պ. Ա. Տասնաբանեայ պատուիրանքը :

Բ. Զոհից և ուրիշ արարողութեանց օրէնք-
ները :

Գ. Արդարութեան և դատաստանի կանոնները :

Հ. Տստնարանեայ պատուիրանքը ինչ կերպով տուաւ Աստուած Իսրայելացւոյ :

Պ. Երկու հաաքարեղէն տախտակներու վրայ դրուած :

Հ. Աւետեաց երկիրը ուի ժառանգել տուաւ Իսրայելացւոյ :

Պ. Յետեքաջ զօրաւարը :

Հ. Աստուծոյ տաճարը ուր շինուեցաւ :

Պ. Երուսաղէմ քաղաքը :

Հ. Ո՞վ կանգնեց զայն տաճարը :

Պ. Սողոմոն իմաստունը՝ որ Դաւիթ մարդաբէին որդին էր :

Հ. Մարգարէները ինչ մարդիկ էին :

Պ. Արդար և սուրբ մարդիկ՝ որ Աստուած կը յուզարկէր Իսրայելացւոյ՝ զանոնք խրատելու միտիթարելու և ապագայ բաները զուշակելու համար :

Հ. Անոնց մարգարէացած բաներուն մէջ զիսաւորը ուրն էր :

Պ. Մեախային զալուստը, վարքը, մահը, յարութիւնը. Հրէից ազգին անարգուիլը և հեթանոսաց դարձը :

Հ. Մարգարէութիւննին զրի անցուցին :

Պ. Ոմանք անցուցին և ոմանք ոչ. թէպէտ և

չղրողներուն մարդարէութեան պատգամներն
ևս սուրբ Գրովք յայտնուած են :

Հ. Գրաւոր մարդարէութիւն ունեցողներուն
գլխաւորները որոնք էին :

Պ. Մովսէս, Սամուէլ, Դաւիթ, Նաայի, Երե-
միա, Բարուք, Եղեկիէլ, Դանիէլ, և Երկոտասան
փոքր մարդարէք :

Հ. Երկոտասան փոքր մարդարէք ըսելով
որոնք կհասկընաս :

Պ. Անոնք որ միւսներուն չափ երկայն
դրուածներ չեն թողած :

Հ. Ըսէ անոնց անունները :

Պ. Ուսէէ, Յովել, Սմուլս, Աբդիու, Յովնան,
Միքիա, Նաոււմ, Ամրակում, Սոփոնիա, Ան-
դէա, Զաքարիա, և Մաղաքիա :

Հ. Գրուածք չունեցող մարդարէից մէջ գլխ-
աւորներն որոնք են :

Պ. Եղիա և Եղիսէ :

ԴԱՍ ԺԴ.

Հրեից ապերախսութիւնը.

Հ. Իսրայէլացիք Աստուծոյ իրենց ըրած բա-
րբը ճանչցան :

Պ. Ո՛չ. շատ անգամ ապերախտ դառնուցան
Աստուծոյ դէմ :

Հ. Որո՞նք եղան իրենց գլխաւոր ապերախ-
տութիւնները :

Պ. Մովսէսի ատեն ոսկիէ հորթը պաշտեցին,
և անապատին մէջ շատ տրտունջներ ըրին .
Դատաւորներուն ատենները կռապաշտից հետ
խնամութիւններ ըրին , կռք պաշտեցին , և
Աստուծոյ կամայը դէմ ոտք կոխեցին որ թա-
ղաւոր ունենան . թաղաւորաց ատեն անմիա-
բանութիւն ու կռապաշտութիւն ըրին , թա-
ղաւորութեան դադրելէն ետքն ալ Մեսիան
ուրացան ու խաչեցին :

Հ. Աստուած ինչ կերպով պատժեց Իսրայե-
լացւոյ ապերախտութիւնները :

Պ. Զանազան ծանր ծանր պատիժներով :

Հ. Մովսէսի ատեն ինչ պատիժներ ունեցան
Իսրայելացիք :

Պ. Շատը անապատին մէջ մեռան՝ առանց
աւետեաց երկիրը մտնելու , շատն ալ Աստուծոյ
հրամանաւը այլ և այլ հարուածներով պատու-
հատեցան :

Հ. Դատաւորներն ո՞վ էին :

Պ. Յեսուէն ետե Իսրայելացւոյ դատաւորան-
ները կտրող , և անոնց առաջնորդութիւն ընող
իշխանները :

Հ. Աստուած ինչ պատիժ տուաւ Իսրայէլացւոց՝ Գատաւորաց ժամանակը :

Պ. Շատ անգամ այլազգիներուն ձեռքը մատնեց զիրենք :

Հ. Թագաւորաց ժամանակը Աստուած ինչ պատիժ տուաւ Հրէից :

Պ. Թագաւորութիւննին վերցուց, և զիրենք դերի տանել տուաւ Սորբեստան և Բարեւաղաց երկիրը :

Հ. Մեսիայն խաչ հանելնուն համար Հրէաները ինչ պատիժ առին :

Պ. Նրկիրնին աւերակ դարձաւ, Տաճարնին կործանեցաւ, իբնք ցիրուցան եղան, ու ամէն ազգաց մէջ անարդ սեպուեցան :

Հ. Հրէայք միշտ Աստուծոյ երեսէն ընկած պիտի մնան :

Պ. Ոմանք դարձի եկան, և հետ զհետէ դարձի կուգան. բայց բոլոր ազգը աշխարհիս ետքերը պիտի դառնայ :

ԴԱՍ ԺԵ.

Մեսիային գալիս սուսց հերանոսաց
վիճակը.

Հ. Իսրայէլացւոցմէ դուրս ելող ազգերը ինչ կըսուէին :

Պ. Հեթանոսք :

Հ. Հեթանոսաց անցուցած կեանքը ինչ էր Արրահամու կոչմանէ մինչև Մեսիային գալուստը :

Պ. Մեղք, մոռացութիւն ճշմարտին Աստուծոյ և կռապաշտութիւն :

Հ. Ամենայն հեթանոսք ալ կռապաշտ էին :

Պ. Ընդհանրապէս ամէնքն ալ, բայց եղան մատնաւորք ոմանք՝ որ աստուածապաշտ էին, անոնց ալ գործքերը՝ Խորայեւացոց գործքին պէս հաճոյ եղան Աստուծոյ, և անոնք ալ վախճանեալ հանդեան իգողն Արրահամու մինչև իգալուստ Մեսիային, և ապա նուաւ արքայութեան փառաց հասան, այսպիսիք են Յովբ և Մելքիսեղեկ :

Հ. Այդպիսի մատնաւոր հեթանոսք ինչ ըրին փրկութեան հասնելու համար :

Պ. Ձատուած պաշտեցին, Մեսիային սպասեցին, և ըստ ուղիղ խղճի մտաց կեանք անցուցին :

Հ. Ինչո՞ւ համար թոյլ տուաւ Աստուած որ Հրէայք Մեսիայի գալէն առաջ այնպէս աւրուած ըլլան :

Պ. Որպէս զի հասկընան մարդիկ իրենց տկարութիւնն ու խեղճութիւնը և վապարքին Մեսիային գալուն, որ ազատին այն թշուառ վաճակէն :

ԴԱՍ ԺԶ.

Դաշուս Մեսիային, Մարդեղոսիւն Որ-
դոյն Աստուծոյ.

Հ. Մեսիայն եկած է թէ չէ :

Պ. Եկած է՝ մարդարէից զուշակաց ժամա-
նակին :

Հ. Ո՞վ է Մեսիայն :

Պ. Յիսուս Քրիստոս :

Հ. Յիսուս Քրիստոս ո՞վ է :

Պ. Որդին Աստուծոյ մարդացեալ :

Հ. Որդի Աստուծոյ ըսելով զո՞վ կիմանաս :

Պ. Ամենասուրբ Երրորդութեան երկրորդ Անձը :

Հ. Ուրեմն Աստուծոյ Որդին մարդ եղաւ :

Պ. Այո՛, այնչափ սիրեց Աստուած զմարդիկ
որ մեզի համար մարդ եղաւ :

Հ. Որդին Աստուծոյ մարդ եղաւ ըսելով ինչ
կհասկընաս :

Պ. Այս կհասկընամ որ մեր մարմնոյն նման
մարմին առաւ՝ հանդերձ մարդկային հոգւով :

Հ. Ուսկից առաւ մարմինը :

Պ. Իսրայելի լուսէն Մարիամայ, որ էր իցեղէն
Յուդայ և յողգէ Դաւթի :

Հ. Որդւոյն Աստուծոյ մարդեղութեան խոր-
հուրդը ինչպէս կատարուեցաւ :

Պ. Զօրութեամբ Հոգւոյն Սրբոյ :

ԴԱՍ ԺԷ.

Աստուածորին եւ մարդկորին Յիսուսի
Քրիստոսի.

Հ. Քրիստոս Տէրն մեր Աստուած է :

Պ. Այո՛, վասն զի Որդի Աստուծոյ է, Երկրորդ
անձն Ամենասուրբ Երրորդութեան :

Հ. Քրիստոս Տէրն մեր ճշմարիտ մարդ է :

Պ. Այո՛, վասն զի մեր մարմնոյն նման մարմին
ունի ի Կուսական արեւնէն կալմեալ, և մեր
հոգւոյն նման հոգի ունի յԱստուծոյ ստեղծեալ :

Հ. Աստուածութիւնն ու մարդկութիւնն ի Քրիս-
տոս ինչ կերպով կը նդունինք :

Պ. Անշփոթ, անայլայլելի և անբաժանելի
միաւորեալ իմիում անձնաւորութեան կամ
իմիում անձին :

Հ. Այն անձը ո՞րն է :

Պ. Անձն Որդւոյն Աստուծոյ :

Հ. Աստուածութիւնն ու մարդկութիւնն ինչ
կըսուի :

Պ. Բնութիւնն :

Հ. Մի բնութիւն է ի Քրիստոս թէ՛ երկու :

Պ. Մի կամ միաւորեալ բնութիւն կղաւա-
նինք ի Քրիստոս՝ ընդդէմ չարաչար բաժանողաց
զմի Քրիստոս, և երկու բնութիւն կղաւանիմք

ընդդէմ նոյա որ աստուածութիւնն ու մարդկութիւնը շփոթեալ ըսին ի Գրիատոս :

Հ. Կրնայ ըսուիլ թէ երկու անձն ունի Գրիատոս :

Պ. Ո՛չ երբէք. վասն զի միմիայն է Քրիստոս Որդին Աստուծոյ, և նոյն որդի Կուսին, կատարեալ Աստուած և կատարեալ մարդ :

Հ. Քրիստոս Տէրն մեր հայր ունի :

Պ. Ըստ մարդկութեան հայր չունի. վասն զի ի Կուսէ ծնաւ. բայց ըստ աստուածութեան միածին Որդի է Հօր Աստուծոյ :

Հ. Սուրբ կոյսը Աստուածածին, կամ Մայր Աստուծոյ կրնայ ըսուիլ :

Պ. Այո՛, ամենայն իրօք. վասն զի իր ծնած Որդին Աստուած էր :

ԴԱՍ ԺԸ.

Ծնունդ, Մանկութիւն եւ Վարժ Յիսուսի.

Հ. Քրիստոս Տէրն մեր զնչափ ատեն երկրիս վրայ շրջեցաւ :

Պ. Գրեթէ երեսուն և երեք տարի :

Հ. Ո՞ւր ծնաւ :

Պ. Հրէաստանի Բեթղեհէմ քաղաքը այրի մը մէջ :

Հ. Ո՞ր օր ծնաւ :

Պ. Յունուարի 6ին, որպէս կ'սոսնէր ատենով

Անտիոքայ եկեղեցին՝ որոյ իշխանութեան տակն էր նաև Կեսարիա, յորմէ առաւ և Սուրբ Լուսաւորիչ հայրերնիս և Հայոց մէջ ալ այնպէս սահմանեց : Թէպէտ յետոյ Անտիոքայ եկեղեցին՝ հետեւելով Նրուսաղէմայ փոփոխութեանցը՝ Ոսկերեւոյն հայրապետին մօտ ժամանակները ինքն ալ փոխեց, և սկսաւ կատարել դեկտեմբերի 23ին, բայց Հայք ուրիշ հին ծէսերուն հետ այս ալ անփոփոխ պահեցին մինչև ցայս օր :

Հ. Քրիստոսի ծննդեան ատենը ինչ նոր բան պատահեցաւ :

Պ. Հրեշտակները երդ երդեցին, նոր աստղ մը երևեցաւ, Մոգերը եկան հեռու տեղերէ՝ Յիսուսի երկրորդութիւն ընելու, Հերովդէս Թագաւորը Բեթղեհեմի անմեղ մանկունքը կատարեց :

Հ. Յիսուսի մանկութեան ատենը պատահած նշանաւոր գործողութիւնները որոնք են :

Պ. Ութօրեայ թրխտութիւնը, քառասնօրեայ իՏաճարն դալուսը, յԵղիպտոս վախճելը, իՏաճարին վարդապետելը :

Հ. Քրիստոս Տէրն մեր իր կեանքը ինչպէս անցուց :

Պ. Երեսուն տարիի չափ իր մօրը և սրբոյն Յովսէփայ քով կեցաւ, երեք տարի ու քանի մը ամիս անցուց Աւետարանը քարոզելու, ու իր Եկեղեցին հաստատելու :

Հ. Սուրբն Յովսէփ ով էր :

Պ. Գաւթի ցեղէն արուեստաւոր մըն էր, և Սուրբ Աստուածածինն անոր հետ նշանուած էր:

Հ. Ի՞ր պաշտօնն ինչ եղաւ :

Պ. Խնամակալ և պաշտպան ըլլալ Սուրբ Աստուածածնայ, և հայրագիր Քրիստոսի Տեառն մերոյ, ուստի և Աստուածահայր կըսուի :

Հ. Քրիստոսի Տեառն մերոյ տնական կեանքը ինչպէս էր :

Պ. Աղքատութեամբ և աշխատութեամբ, և ամէն բանի մէջ հնազանդ էր Սուրբ Աստուածածնին և Սրբոյն Յովսէփայ, ուրիշ բան չենք դիտեր Յիսուսի մանկութեանը վրայ :

Հ. Ինչո՞ւ կամեցաւ Յիսուս աղքատութեամբ և աշխատութեամբ ապրիլ :

Պ. Որպէս զի մեզի սուլլեցընէ հարստութիւնն արհամարհել. դատարկութենէ ու փառասիրութենէ փախչիլ. դործունեայ ու չարքաշ կեանք անցունել :

Հ. Ինչո՞ւ համար կամեցաւ հնազանդ ու հպատակ ըլլալ Սուրբ Աստուածածնին, և Սրբոյն Յովսէփայ :

Պ. Որպէս զի ամենայն մարդիկ խոնարհութիւն սուլլին իրմէ, և տղայք իրենց ծնողացը հնազանդ ըլլան :

ԴԱՍ ԺԹ.

Մկրտնաթիւն, պահի եւ փորձառութիւն
Յիսուսի Քրիստոսի.

Հ. Երեսուն տարեկան եղած ատենը Քրիստոս
Տէրն մեր ինչ ըրաւ :

Պ. Կամեցաւ որ Յովհաննէս Մկրտիչ զինքն
մկրտէ :

Հ. Ո՞վ էր Յովհաննէս Մկրտիչ :

Պ. Մարգարէից մէջ ամենէն մեծն ու սուրբ
մարդ . Աստուած յուզարկեց զինքն որ Հրէաները
Մեսիային դալատեանը պատրաստէ . անոր հա-
մար Կարապետ՝ այսինքն Առջեւն եկող ալ
կըսուի :

Հ. Ի՞նչ կերպով պատրաստեց Հրէաները :

Պ. Իր բարի վարույց օրինակովը, խրատնե-
րովը եւ մկրտութեամբը :

Հ. Յովհաննէս Կարապետի մկրտութիւնն ինչ
բան էր :

Պ. Բարեպաշտական արարողութիւն մը, որով
Հրէայք հրապարակական ապաշխարութիւն մը
կատարած կըլլային :

Հ. Այն մկրտութեամբ մեղաց թողութիւն
կըլլար :

Պ. Ո՞չ . բայց անով պատրաստ կըլլար մե-

դաւորը՝ թողութիւն մեղաց ընդունելու ի՛րիւս-
տոսէ :

Հ. Քրիստոս Տէրն մեր ինչո՞ւ համար կամեցաւ
Յովհաննու Մկրտչի մկրտութիւնն ընդունիլ :

Պ. Նախ՝ մարդկանց խոնարհութեան և ապաշ-
խարութեան օրինակ տալու համար, երկրորդ՝
մկրտութեան ջուրը սրբադործելու համար :

Հ. Մկրտութեանէն ետքը ինչ ըրաւ Քրիստոս
Տէրն մեր :

Պ. Քառասուն օր՝ քառասուն զիշեր պահք
պահեց, այսինքն ծով կեցաւ անապատին մէջ,
անկէց ետքը թող տուաւ որ սատանան քովը
մօտենայ և փորձէ զինքը :

Հ. Ինչո՞ւ թող տուաւ Քրիստոս որ սատանան
փորձէ զինքն :

Պ. Որպէս զի իմացընէ թէ ինքն ալ մեղի պէս
մարդ է, և որպէս զի օրինակ տայ մեղի իր
շնորհքովը սատանային փորձութեանցը յաղ-
թելու :

ԴԱՍ Ի.

Ընտրութիւն Առաքելոց. քարոզութիւն
Յիսուսի Քրիստոսի.

Հ. Անապատէն որ դորձաւ՝ ինչ ըրաւ Քրիս-
տոս Տէրն մեր :

Պ. Աշակերտներ առաւ իրեն, անոնց մէջէն

ալ ընտրեց տասներկու հոգի, որոց անունը լեռոյ Առաքեալ զբաւ :

Հ. Ինչո՞ւ համար առաքեալ անունը տուաւ տասներկուքին :

Պ. Վասն զի զանոնք պիտի յուղարկէր բոլոր աշխարհք՝ զմարդիկ դարձի բերելու և Քրիստոնեայ ընելու համար :

Հ. Առաքելոց մէջ մեծը ո՞վ էր :

Պ. Քրիստոս Տէրն մեր չկամեցաւ որ Առաքելոց մէջ մեծ մը դանուի՝ ուրիշներուն հրամայող. լայց սուրբն Պետրոս այլ և այլ սլառճառներով առաջին իմէջ Առաքելոց կամ գլխաւոր Առաքեալ ըսուեցաւ :

Հ. Քրիստոսի Տեառն մերոյ սլաշածին ու գործը ինչ եղաւ :

Պ. Ճշմարտութիւնը քարոզել, ու փրկութեան ճամբան մարդկանց սովորեցընել. ցուցընել անոնց թէ ինքն է Մեսիան, և հաշտեցընել զանոնք Աստուծոյ հետ :

Հ. Գլխաւորապէս ինչ սովորեցուց Քրիստոս մարդկանց իր քարոզութեանցը մէջ :

Պ. Յաշխարհէ հեռանալ սրտով, և առ Աստուած մերձենալ :

Հ. Սրտով յաշխարհէ հեռանալն ինչ է :

Պ. Հեռու ըլլալ իհպարտութենէ իհեշտասիրութենէ և յագահութենէ :

Հ. Առ Աստուած մերձենալն ինչ է :

Պ. Յաստուած միայն հաւատալ և յուսալ,
դժաստուած միայն սիրել, և ամէն բան Աստուծոյ
փառացը համար ընել :

Հ. Քրիստոս ինչ կերպով հասկըցուց մարդ-
կանց թէ ինքն է Մեսիայն :

Պ. Ասով որ հին մարգարէութիւնները իր
վրայ կատարեց, հրաշքներ դորձեց, մեռաւ ու
յարուցեալն առաւ :

ԴԱՍ ԻՍ.

Մահ Քրիստոսի Տեսնու մերոյ.

Հ. Քրիստոս ինչ կերպով հաշտեցուց զմար-
դիկ Աստուծոյ հետ :

Պ. Մեռնելով իրբն մարդ՝ մեր մեղաց քառու-
թեանը համար :

Հ. Քրիստոս ամենայն մարդկանց համար մե-
ռաւ, թէ ոմանց համար միայն :

Պ. Քրիստոս Տէրն մեր ամենայն մարդկանց
համար իր սուրբ արիւնը թափեց, և ամենուն
համար մեռաւ :

Հ. Փրկութեան հասնելու համար՝ Քրիստոսի
Տեսնու մերոյ մեղի համար մեռնիլը բաւական է :

Պ. Բաւական կըլլայ. եթէ մենք ալ հաւա-
տարիմ զոնուինք այն շնորհաց որ պտուղ է

միջնորդութեանն Քրիստոսի և ընդ Հօր Աստուծոյ հաշտութեան :

Հ. Հաւատարիմ զտնուելնիս որով կըլլայ :

Պ. Իմեղաց միշտ հեռի մնալով և արդարութեան հետեւելով :

Հ. Քրիստոս Տէրն մեր ինչպէս մեռաւ :

Պ. Խաչի վրայ, որ այն ատենը ամենէն անարդ ու ամենէն աւելի տանջանք տուող մահն էր :

Հ. Ո՞վ մեռուց զՔրիստոս :

Պ. Ինքը կամաւորապէս մեռաւ մեղի համար՝ թող տուաւ որ Հրէայք հեթանոսաց ձեռքովը զինքը իմահ դատապարտեն ու խաչ հանեն :

Հ. Հրէայք ինչո՞ւ իմահ դատապարտել տուին զՔրիստոս :

Պ. Իրենց կարգացողներէն ու քահանայապետներէն զրդւուելով, վասն զի Քրիստոս շատ անգամ անոնց կեղծաւորութիւններն ու յանցանքները յանդիմաներ էր :

Հ. Հրէից Քրիստոսի հետ այսպէս վարուելիքը առաջուց դուշակուած էր :

Պ. Այո՛. թէ՛ հին մարգարէք բաց կերպով դուշակեր էին, և թէ՛ ինքն Քրիստոս իր մահուանէն շատ ժամանակ առաջ :

Հ. Քրիստոս իմահ դատապարտողն ո՞վ եղաւ :

Պ. Պիղատոս Պոնտացի, որ Հռովմայեցոյ

կողմանէ Հրէաստանի դատարար կամ կուսակալ
զբաւած էր :

Հ. Ո՞ր օր մեռաւ Քրիստոս :

Պ. Ուրբաթ օր մը կէս օրուան ատեն խաչուե-
ցաւ, ու երեք ժամէն հողին աւանդեց :

Հ. Քրիստոսի մեռած օրը ինչ մասնաւոր
անուն ունի :

Պ. Աւաղ ուրբաթ :

Հ. Քրիստոս Տէրն մեր հողին աւանդած
ատենը իմացուց իր Որդի Աստուծոյ ըլլալը :

Պ. Այո՛. Որդի Աստուծոյ ըլլալը հասկըցուց
թէ Հարչարանացը և թէ մեռած ատենն ըրած
հրաշքներովը :

ԴԱՍ ԻՒ.

Քրիստոսի հոգւոյն իղժոխս իջնալը ու
մարմնոյն քաղուիլը.

Հ. Քրիստոս Տէրն մեր մեռաւ ըսելով ինչ
կիմանառ :

Պ. Կիմանամ որ Քրիստոսի հողին մարմինէն
բաժնուեցաւ :

Հ. Աստուածութիւնն ալ բաժնուեցաւ մար-
մինէն :

Պ. Ո՛չ. այլ Եթէ մարմինէն և եթէ հողիէն
անբաժանելի էաց :

Հ. Քրիստոսի հոգին մարմինէն որ բաժնուեցաւ՝ ինչ եղաւ :

Պ. Էջ իղժոխս, այսինքն այն տեղը՝ ուր էին Քրիստոսի դալստենէն առաջ աշխարհք եկած ու վախճանած՝ սուրբերը :

Հ. Ինչո՞ւ իջաւ Քրիստոս իղժոխս :

Պ. Արդարոց հոգիները անկից հանելու, և իւր հետը երկինք տանելու համար :

Հ. Ինչո՞ւ համար Քրիստոսէ առաջ մեռած արդարոց հոգիները այն տեղն էին :

Պ. Վասն զի Ադամայ մեղանշելէն իվեր երկինքը փակ էր մարդկանց առջև, ու բացողը Քրիստոս Տէրն մեր միայն պիտի ըլլար :

Հ. Քրիստոս Տէրն մեր մեռնելէն ետեւ՝ մարմինն ինչ ըրին :

Պ. Զինուոր մը տէղով խոթեց կողը, և անկից արիւն ու ջուր ելաւ :

Հ. Քրիստոսի մեռնելէն ետեւ մարմինը երկար ատեն մնաց խաչին վրայ :

Պ. Երիկուան դէմ խաչէն վար առնուեցաւ :

Հ. Քրիստոսի մարմինը խաչէն վար առնելէն ետեւ ինչ ըրին :

Պ. Մաքուր կտաւով ու անուշահոտ խունկերով պատեցին ու ժայռի մէջ փորուած նոր գերեզմանի մը մէջ թաղեցին :

Հ. Քրիստոսի Տեառն մերոյ մարմինը գերեզման գնեւէն ետե ինչ ըրին :

Պ. Գերեզմանին դուռը մեծ քարով մը փակեցին , գերեզմանին վրայ կնիք դարկին , ու պահպանութեան համար քովը զինուորներ դրին :

Հ. Այս զգուշութիւնները ինչ բանի համար էին :

Պ. Հրէից աղաչանքովը հրաման տուաւ Պիղատոս այն զգուշութիւններն ընելու , որ Քրիստոսի մարմինը չգողցուի . բայց Աստուած կամեցաւ անով Քրիստոսի յարութիւնը աւելի ալ անտարակուսելի ընել :

ԴԱՍ ԻԳ.

Յարութիւն Քրիստոսի.

Հ. Քրիստոսի մարմինը երկար ատեն մնաց գերեզմանին մէջ :

Պ. Ո՛չ . Քրիստոս Տէրն մեր յարութիւն տուաւ , ու մեռնելուն երրորդ օրը փառաւորապէս դուրս ելաւ գերեզմանէն :

Հ. Յարութիւն տուաւ ըսելով ինչ կիմանաւ :

Պ. Այս կիմանամ որ Քրիստոսի հոգին մարմինին հետ նորէն միացաւ :

Հ. Ի՞նչ կերպով դուրս ելաւ գերեզմանէն :

Պ. Լուսապայծաւ կերպով առանց գերեզմանին դրանը քաջուելուն կարօտ ըլլալու :

Հ. Ինչո՞ւ կըսես թէ երրորդ օրը յարեալ Վրիտտոս :

Պ. Վասն զի ուրբաթ կէս օրէն ետե մեռաւ , ու կիրակի առաւօտ կանուխ յարեալ :

Հ. Վրիտտոսի յարութեան օրը ինչ մասնաւոր անուն ալ ունի :

Պ. Զատիկ , և ուրիշ ազգաց մէջ Պասեք կամ Պասքա :

Հ. Գերեզմանին պահապանները Վրիտտոսի յարութեանը վկայ եղան :

Պ. Այո՛ . վրանին սարտափ ու ապշութիւն ընկաւ . բայց Հրէից տուած կաշառքը ընդունեցան՝ որ այն հրաշալի համբաւը դուրս չհանեն :

Հ. Ուրեմն ուստի իմացուեցաւ Վրիտտոսի յարութիւն առնելը :

Պ. Այն մարդիկանց վկայութենէն՝ որոնց Վրիտտոս յարութենէն ետե երևեցաւ , հետեւնին կերաւ ու խմեց :

Հ. Վրիտտոսի յարութենէն ետե զինքը տեսնող վկայները շատու՞ր էին :

Պ. Վրիտտոս Տէրն մեր յարութիւն առնելէն ետե՝ մէկ անգամ մը հինգ հարիւր հոգւոյ միանգամայն երևեցաւ . շատ անգամ ալ Իզդարեր Սուրբ կանանց , Առաքելոց և միւս աշակերտաց :

Հ. Անոնց վկայութիւնը ստոյգ է :

Պ. Ամենին տարակոյս չվերցնենք . վասն զի անոնք ամէնքն ալ իրենց վկայութիւնը հաստատելու համար կեանքերնին դրին , արիւննին թափեցին , և իրենց ըրած հրաշքներովը այս ճշմարտութիւնը հաստատեցին , ու բոլոր աշխարհս դարձուցին :

ԴԱՍ ԻԴ.

Հաւքարձուռն Քրիստոսի.

Հ. Քրիստոս Տէրն մեր յարութիւն առնելէն ետեւ երկար ատեն կեցաւ աշխարհիս վրայ :

Պ. Քառասուն օր կեցաւ , ու այն միջոցին շատ տնդամ երևեցաւ Առաքելոյ , ու խրատներ տուաւ անոնց :

Հ. Քառասներորդ օրէն ետքը ինչ ըրաւ :

Պ. Քառասներորդ օրը Առաքելոյ աչքին առջև երկինք ելաւ :

Հ. Հիմա ինչ կերպով է Քրիստոս երկինքը :

Պ. Նստեալ ընդ աջմէ Հօր Աստուծոյ :

Հ. Ինչո՞ւ համար նստեալ կըտուի :

Պ. Որպէս զի հասկըցուի թէ երկինքը իր փառաց և յաւիտենական հանդստեանը տեղն է :

Հ. Ընդ աջմէ Աստուծոյ ինչո՞ւ կըտուի :

Պ. Որպէս զի հասկըցուի թէ իբրեւ Աստուած ,

հաւասար է Հօր, և իբրեւ մարդ իվերոյ է քան
զամենայն արարածս :

Հ. Քրիստոս Տէրն մեր մինակ մօտս երկինքը:

Պ. Հետը տարաւ յերկինս մինչև այն ատեն
մեռած արդարոյ հոգիները, որ առանց իրեն
չէին կրնար երկինքը մտնել :

Հ. Այն ատենէն իվեր Քրիստոս Տէրն մեր
երկրիս վրայ չէ :

Պ. Ձգալի կերպով, այսինքն այն համարնա-
կան եղանակաւ որով իմարդեղութեանն եր-
կրիս վրայ էր, այնպէս չէ այժմ յերկրի. բայց
լւր շնորհօք և հոգւովը միշտ ընդհանուր սուրբ
Նկեղեցւոյ հետ է, ու խորհրդաբար ալ խտրբ
Հաղորդութեան է :

Հ. Քրիստոս Տէրն մեր երկինքը ինչ բարիք
կրնէ մեզի :

Պ. Ինքը հոն մեր փաստաբանը, միջնորդն
ու քահանայապետն է, և անդադար Հօր Ստու-
ծոյ կրնծայէ իրեն մեզի համար թափած արիւնը:

Հ. Մեր պարտքը ինչ է առ Քրիստոս :

Պ. Զինքն պաշտել, սիրել, երախտիքը ճանչ-
նալ, և ոչ երբէք մոռնալ որ ինքն է մեր Տէրն
ու թաղաւորը, մեր հովիւն ու վարդապետը,
մեր օրինակն ու առաջնորդը, մեր բարեխօսն
ու քահանայապետը, այս աշխարհիս մէջ մեր
միակ մխիթարութիւնը և անդին մեր յաւիտե-
նական վարձքը :

ԴԱՍ ԻՆ.

Դաշուս Հոգւոյն Սրբոյ, քարոզութիւն
Աւետարանին իմեռն Առաքելոց.

Հ. Քրիստոսի համբառնալէն ետե Առաքեալք
ինչ եղան :

Պ. Ամէնքը մէկտեղ երուսաղէմ քաշուեցան ,
ու սպասեցին որ Հոգին Սուրբ իջնայ վրանին ,
ինչպէս որ Քրիստոս խոստացեր էր :

Հ. Ե՞րբ յուղարկեց Քրիստոս զՀոգին սուրբ
Առաքելոց վրայ :

Պ. Իր համբարձմանէն տասը օր ետե , Պեն-
տեկոստէին օրը , կէսօրուանէ երեք ժամ առաջ :

Հ. Հոգին Սուրբ ինչ փոփոխութիւն ըրաւ
Առաքելոց վրայ :

Պ. Զիրենք նոր մարդիկ ըրաւ , մաքերնին
խմատութեամբ՝ սրտերնին Աստուծոյ սիրովը
լեցուց , ու այլ և այլ լեզուներ խօսելու և հրաշք-
ներ ընելու շնորհք տուաւ անոնց :

Հ. Հոգւոյն Սրբոյ զալստենէն ետե ինչ ըրին
Առաքեալք :

Պ. Սուրբ Աւետարանը քարոզեցին Հրէից , և
ապա Հեթանոսաց , ինչպէս որ Քրիստոս իրենց
սլատուիրեր էր :

Հ. Աւետարան ինչ ըսել է :

Պ. Աւետարանը լուր կամ աւետիս տուող բան ըսել է :

Հ. Առաքեալք մարդկանց ինչ աւետիս տուին :

Պ. Այս աւետիսը տուին որ Աստուած Քրիստոսի Տեառն մերոյ ձեռքով հաշտուեցաւ իրենց հետ :

Հ. Հրեայք Առաքելոց քարոզութեամբը դարձի եկան :

Պ. Դարձի եկող շատ եղաւ մէջերնին, բայց աչղին մեծ մասը անդարձ մնաց :

Հ. Անդարձ մնացողներուն Աստուած ինչ պատիժ տուաւ :

Պ. Իրենց քաղաքն ու տաճարը կործանեցան, և իրենք բոլոր աշխարհք ցրուեցան :

ԴԱՍ ԻԶ.

Քրիստոնեակրան հաւատոյ հաստատուիր.

Հ. Հեթանոսաց մէջ Հրեաներէն աւելի եղաւ Աւետարանն ընդունող :

Պ. Այո՛, այնպէս որ դրեթէ բոլոր աշխարհս իկապաշտութենէ իբրիստոնէութիւն դարձաւ :

Հ. Հեթանոսաց դարձը զիւրութեամբ եղաւ :

Պ. Ո՛չ. այլ մեծամեծ հրաշքներով, ու տէ-

ըութեանց կողմանէ անհնարին բռնութիւններ
ըլլալով քրիստոնէութեան դէմ :

Հ. Քրիստոնէութեան դէմ այն հալածանք-
ներն հանողը ով էր :

Պ. Սատանան, որ չէր ուզեր մարդկանց իր
բռնութենէն ազատիլ :

Հ. Ինչէն յաղթուեցաւ Սատանան :

Պ. Քրիստոնէից սրբութենէն և անյաղթելի
արիութենէն, որով իրենց հաւատքին համար
աներկիւղ քաջութեամբ կմեռնէին :

Հ. Իրենց հաւատքին համար մեռնող քրիստո-
նեաներն ի՞նչ կըսուին :

Պ. Մարտիրոս, այսինքն վկայ, ևս և ռամկո-
րէն Նահատակ :

Հ. Ինչո՞ւ համար վկայ ըսուեր են :

Պ. Վասն զի իրենց մահուամբը վկայութիւն
տուած են ճշմարտութեան և Քրիստոսի առ-
տուածութեանը :

Հ. Հեթանոսաց դարձը միայն Առաքելոց ձեռ-
քովն եղաւ :

Պ. Ո՛չ. հապա նաև անոնց յաջորդներուն
ձեռքովը :

Հ. Հոգին Սուրբ միայն Առաքելոց ու անոնց
յաջորդացը համար առաքեցաւ :

Պ. Ո՛չ. այլ անոնց ձեռքը ամենայն հաւա-
տացելոց ալ տրուեցաւ :

Հ. Առաքեալք ու իրենց յաջորդները ինչ
կերպով տուին հաւատացելոց զՀոգին Սուրբ :

Պ. Իձեռն մկրտութեան, և այլոց սուրբ խոր-
հըրդոց :

Հ. Քրիստոսի հաւատացողներն ու մկրտող-
ները ինչ ըսուեցան :

Պ. Քրիստոնեայ :

ԴԱՍ ԻԷ.

Սուրբ Եկեղեցի.

Հ. Քրիստոնէից ժողովը կամ բաղմութիւնը
ինչ ըսուեցաւ :

Պ. Եկեղեցի Քրիստոնէից :

Հ. Եկեղեցի բառն ինչ ըսել է, և ինչ կնը-
շանակէ :

Պ. Ժողով կամ հաւաքումն ըսել է. կնշա-
նակէ նաեւ ժողովարան, այսինքն ժողովելու
տեղ :

Հ. Եկեղեցին ընդհանրապէս ինչ բան է :

Պ. Եկեղեցի կըսուի ընդհանրապէս հաւա-
տացելոց ժողովը՝ իբրեւ մի մարմին, որոյ զլուին
Քրիստոս է :

Հ. Այս հաւատացելոց ժողովը հին է թէ նոր
բան :

Պ. Իսկզբանէ աշխարհիս կայ ու յաւիտեան
պիտի մնայ :

Հ. Որո՞նք են այն ժողովոյն անդամները :

Պ. Ոմանք արդէն միացած են՝ իրենց գլխոյն՝
այսինքն Քրիստոսի հետ, ոմանք դեռ բաժնուած
են անոր զգալի ներկայութենէն :

Հ. Որո՞նք են Նկեղեցւոյ այն անդամներն որ
Քրիստոսի հետ արդէն միացած են :

Պ. Հրեշտակներն ու յերկինս եղած սուրբերը :

Հ. Որո՞նք են Նկեղեցւոյ այն անդամները
որ դեռ բաժնուած են Քրիստոսի զգալի ներ-
կայութենէն :

Պ. Նրկրիս վրայ ապրող հաւատացեալները :

Հ. Հրեշտակաց և Սրբոց Նկեղեցին ի՞նչ կը-
սուի :

Պ. Յաղթական Նկեղեցի կամ վերին Նրու-
սադէմ, որ և Անդրանկաց Նկեղեցի ալ կըսուի՝
յանուն անդրանիկ եղբարց մերոց հրեշտակաց :

Հ. Նրկրիս վրայ եղած հաւատացելոց Նկե-
ղեցին ի՞նչ կըսուի :

Պ. Զինուորեալ Նկեղեցի, որ և Տեսական Նկե-
ղեցի ալ կըսուի՝ նիւթական Նկեղեցիէն որո-
շելու մտօք որ ժողովարան հաւատացելոց կը-
սուի :

Հ. Զինուորեալ Նկեղեցի ըսելուն պատճառն
ի՞նչ է :

Պ. Վասն զի անդադար պատերազմի մէջ է
ընդդէմ դիւաց և ախտից և մեղաւորաց :

ԴԱՍ ԻՐ.

Անդամք Եկեղեցւոյ.

Հ. Ամէն մարդ ալ անդամ է Եկեղեցւոյ :

Պ. Ամէն մարդ ալ ստեղծուած է՝ Եկեղեցւոյ անդամ ըլլալու համար, բայց ամէնն ալ եղած չեն :

Հ. Ինչո՞ւ համար ամէն մարդ ալ անդամ չէ Եկեղեցւոյ :

Պ. Վասն զի ամէնքը մկրտութիւն չունին՝ որ կարենան Եկեղեցւոյ անդամ ըլլալ :

Հ. Ուրեմն մկրտութիւն ունեցողներուն ամէնն ալ անդամք են Եկեղեցւոյ :

Պ. Այո՛. բաւական է որ իրենք զիրենք Եկեղեցիէն կտրած չըլլան, կամ Եկեղեցին զանոնք իր մարմինէն կտրած ձգած չըլլայ :

Հ. Իրենք զիրենք Եկեղեցիէն կտրողները որոնք են :

Պ. Հերետիկոսք, հերձուածողք և ուրացողք :

Հ. Եկեղեցւոյն իրմէ կտրած զուրա ձգածներն որոնք են :

Պ. Նզովեալ կամ բանադրեալ քրիստոնեաները :

Հ. Մահու չափ մեղօք Աստուծոյ ատելի եղած քրիստոնեայք ալ անդամ են Եկեղեցւոյ :

Պ. Այո՛. բայց մեռեալ անդամք :

Հ. Ուրեմն երկրիս վրայի Նկեղեցիին ճիշդ սահմանաւ ինչ է :

Պ. Նկեղեցիին է ժողով հաւատացեալ քրիստոնէից, որ մի և նոյն հաւատքն ունին, մի և նոյն խորհրդոց կհնազանդին, և օրինաւոր առաջնորդներու ձեռքով կկառավարին :

Հ. Օրինաւոր առաջնորդները որոնք են :

Պ. Նախկոպոստնք, և անոնց իշխանութեանը տակը գտնուող քահանայք :

Հ. Նախկոպոստնք և քահանայք ինչո՞ւ օրինաւոր առաջնորդք են Նկեղեցւոյ :

Պ. Վասնզի յաջորդք են Առաքելոց և աշակերտացն Քրիստոսի :

Հ. Նախկոպոստաց մէջ ամենէն մեծը ո՞րն է :

Պ. Ամենայն Նկեղեցիք Քրիստոնէից իրենց մէյմէկ զլիսաւոր Նախկոպոստ ունին, որ այն Նկեղեցւոյն միւս Նախկոպոստաց մէջ մեծն է, և անոնց վրայ իրաւասութիւն ունի, ուստի և կըսուի Պատրիարք, կամ Պապ, կամ Վաթիկոս, և իր մասնաւոր Նկեղեցւոյն ղլուխն է :

Հ. Պատրիարքաց մէջ ամենէն մեծը կոչ թէ ոչ :

Պ. Պատրիարքները իշխանութեան ու աստիճանի կողմանէ իրարու հետ ամէնքն ալ հաւասար են, ինչպէս որ սուրբ Առաքեալք ալ հաւասար էին, և իւրաքանչիւրը նոյն իրաւասու-

թիւնն ունի իրեն սեպհականեալ հօտին կամ հովուաց վրայ. բայց միայն արտաքին պատճառներով մէկը քան զմէկալը նախապատիւ կրնան համարուիլ :

Հ. Պատրիարքաց մէջ նախապատուութեան կողմանէ ինչ կարգ կայ :

Պ. Ընդհանրական ժողովներով նախապատուութեան կողմանէ միշտ առաջին սեպուած է Հռովմայ Պապը՝ իբրեւ յաջորդ Առաքելոյն Պետրոսի : Երբոր Կոստանդնուպօլիս կայսերական մայրաքաղաք եղաւ, և երկրորդ Հռովմանուանեցաւ, անոր ալ Պատրիարքը՝ Երկրորդ սեպուեցաւ, որով և եղաւ Աղեքսանդրիոյ հայրապետը Երրորդ, Անտիոքայ Հայրապետը՝ Չորրորդ, և Երուսաղեմայ Պատրիարքը Հինգերորդ :

Հ. Հայոց Կաթողիկոսին իշխանութիւնը և նախապատուութիւնը որչափ է :

Պ. Նախապատուութեան կողմանէ Պատրիարքաց մէջ Վեցերորդն է. իշխանութիւնն ու ատիճանը՝ անոնց հաւասար, ու Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցւոյ բացարձակ Գլուխ. անանկ որ իրեն է սեպհականեալ իրաւասութիւնը իվերայ ամենայն Հայազգեաց, թէ հովուաց, և թէ հովուեցելոց :

Հ. Ուրեմն ընդհանուր Եկեղեցւոյ գլուխն ով է :

Պ. Ընդհանուր Եկեղեցւոյ գլուխն է Քրիստոս,

և ամենայն Պատրիարքներն ու Եպիսկոպոսները
փոխանորդք են Քրիստոսի :

Հ. Ինչո՞ւ համար Քրիստոս է Եկեղեցւոյ ղլուխը :

Պ. Վասնզի ինքն է զԵկեղեցին կառավարողը
աներևոյթ կերպով, իսկ Պատրիարքները և
Եպիսկոպոսները իբրև իրեն փոխանորդք՝ աե-
սանելի կերպով կկառավարեն զԵկեղեցին :

ԴԱՍ ԻԹ.

Նշանի նշանարիտ Եկեղեցւոյ.

Հ. Զինուորեալ եկեղեցին Քրիստոսի տեսա-
նելի ժողով է թէ աներևոյթ :

Պ. Տեսանելի է, ու քանի մի յայանի նշան-
ներով կճանչցուի թէ ո՞րն է :

Հ. Որո՞նք են այդ նշաններն :

Պ. Այս չորսն են, Միութիւն, Սրբութիւն,
Ընդհանրականութիւն և Սուրբեւանութիւն.
ուստի և նշանարիտ Եկեղեցին Քրիստոսի է մի-
միայն, Սուրբ, Ընդհանրական կամ Ասթուղիկէ
և Սուրբեւան :

Հ. Եկեղեցին ինչո՞ւ համար Միմիայն է :

Պ. Վասնզի մի և նոյն հաւատքը, մի և նոյն
յոյսը, մի և նոյն հոգին, մի և նոյն խորհուրդ-
ները, և մի և նոյն աներևոյթ ղլուխն ունի՝ որ
է Քրիստոս Տէրն մեր :

Հ. Եկեղեցին ինչո՞ւ համար Սուրբ է

Պ. Վասնզի իր գլուխը Քրիստոս Սուրբ է և Սրբութիւն Սրբոց, անդամները Սուրբ են, կամ իՍրբութիւն կանչուած. և վարդապետութիւնն ու խորհուրդները Սուրբ են :

Հ. Եկեղեցւոյ ամէն անդամներն ալ Սուրբ են :

Պ. Ո՛չ. բայց ո՞վ որ Եկեղեցւոյ անդամ չէ՝ չկրնար Սուրբ ըլլալ :

Հ. Եկեղեցին Ընդհանրական կամ Կաթողիկէ ինչո՞ւ կըսուի :

Պ. Վասնզի իւր վարդապետութիւնը ամէն ժամանակ ու ամէն տեղ տարածուած է :

Հ. Մասնաւոր Եկեղեցիք ուղղափառաց ալ կրնան ըսուիլ Կաթողիկէ Եկեղեցի :

Պ. Այո՛. վասնզի մի և նոյն վարդապետութիւնը պահած են ամէն տեղ և ամէն ժամանակ :

Հ. Եկեղեցին ինչո՞ւ համար Առաքելական կըսուի :

Պ. Վասնզի Առաքելոց վարդապետութեանը կհաւատայ, և դոյն կտուրեցընէ, և Առաքելոց յաջորդներէն կկառավարուի :

Հ. Ուրեմն որ Եկեղեցին է ճշմարիտ Եկեղեցի Քրիստոսի :

Պ. Որն որ այս չորս նշաններն ալ ունի, ինչ

պէս է նաև մեր Հայաստանեայց Սուրբ Սկեզեցին :

Հ. Ճշմարիտ եկեղեցիէն դուրս եղողներն որոնք են :

Պ. Նախ՝ մկրտութիւն չունեցողները, երկրորդ՝ հերետիկոսները, հերձուածողները և ուրացողները, երրորդ՝ բանադրեալները :

Հ. Ճշմարիտ եկեղեցիէն դուրս եղողներուն վրկութիւն կոչ թէ ոչ :

Պ. Ո՛չ, արտաքոյ Սկեզեցւոյն Քրիստոսի վրկութիւն չկայ :

ԴԱՍ Լ.

Հաղորդութիւն Սրբոց.

Հ. Երկնային և երկրաւոր եկեղեցիները ռազորակցութիւն՝ այսինքն կապակցութիւն մը ունին իրարու հետ :

Պ. Այո՛, վասնզի անդամք են միոյ Սկեզեցւոյ իրբև մարմնոյ որոյ միմիայն գլուխը Քրիստոս է :

Հ. Այս երկու եկեղեցեայ միութեամբը ինչ կըլլայ :

Պ. Անոնց անդամներուն վայելած հոգևոր բարիքը՝ իրարու կհաղորդուին :

Հ. Որոնք են այդ հաղորդուող բարիքը :

Պ. Երկրաւոր Սկեզեցւոյ հաւատացելոց ա-

ղօթքները, և երկնային Սրբոց մեզի համար
ըսած բարեխօսութիւնը :

Հ. Երկրաւոր Յեկեղեցւոյ անդամներն ալ հա-
ղորդակցութիւն ունին իրարու հետ :

Պ. Այ՛ն. ամենայն հաւատացեալք ալ մաս-
նակից և հաղորդակից են Յեկեղեցւոյ մէջ եղած
շնորհաց, աղօթից և բարի դերծոց :

Հ. Այս հաղորդակցութիւնը ամէնքն ալ հաւա-
տարապէս ունին :

Պ. Ո՛չ. այլ որոնց որ Սէրը (որ է զօդ միու-
թեան) և վարուց սրբութիւնը շատ է՝ աւելի
կերպով մը կ'լայելեն այդ հաղորդակցութիւնը :

Հ. Իսիրոյ և իսրբութենէ վարուց զուրկ եղող-
ները ինչ կերպով հաղորդ են բարեաց Յեկե-
ղեցւոյ :

Պ. Միայն արտաքին և անկատար կերպով :

Հ. Այս հաղորդակցութիւնը ինչո՞ւ համար
Հաղորդութիւնն սրբոց ըսուեր է :

Պ. Վասնզի՞ մասնակցութիւն մըն է իմէջ
անդամոց սուրբ Յեկեղեցւոյ, որ ամէնքն ալ
Հոգւոյն Սրբոյ սրբաբար շնորհքը ընդունել
են, և կոչեցեալ են իսրբութիւն :

ԴԱՍ ԼԱ.

Քառորթիւն մեղաց.

Հ. Մեղաց քառութիւն տուողն ո՞վ է :

Պ. Աստուած միայն :

Հ. Աստուած այս աշխարհիս մէջ որո՞ւ ձեռքով մեր մեղացը քառութիւն և թողութիւն կուտայ :

Պ. Միայն Եկեղեցւոյ և անոր սլաշտօնէից ձեռքովը :

Հ. Եկեղեցւոյ սլաշտօնեաները ինչ կերպով թողութիւն մեղաց կուտան :

Պ. Մեղսաքաւիչ խորհուրդները մատակարարելով :

Հ. Ամէն մարդ ալ կարծա է քառութեան մեղաց :

Պ. Այո՛, վասնզի ամէն մարդ ալ մեղաւոր է :

Հ. Մեղաց քառութիւն ընդունելու համար ամէն մարդ ալ պարտակմն է Եկեղեցւոյ սլաշտօնեաներուն դիմելու :

Պ. Այո՛, սկզբնական մեղաց ու մահուչափ մեղաց քառութիւն ընդունելու համար, իսկ թեթեւ մեղաց քառութիւնը աղօթքով, ողորմութեամբ և ուրիշ բարի գործքով կարելի է ընդունիլ յԱստուծոյ :

Հ. Որո՞յ արդեամբքը մեղաց քառութիւն կընդունինք :

Պ. Քրիստոսի Տեառն մերոյ չարչարանաց և մահուան արդեամբքը :

Հ. Մէկ անգամ մը մեր մեղաց քառութիւն ընդունելէն ետե նորէն կարծա ենք այն շնորհաց :

Պ. Այո՛. մեր կենացը մէջ միշտ կարօտ ենք թողութեան մեղաց. վասնզի ամէն օր ալ մեղք կ'ործենք :

ԳԱՍ ԼԲ.

Մահ, Յարութիւն եւ Դասասան.

Հ. Աստուած ինչո՞ւ չէ կամեցեր որ մեր մահուան ժամանակը զիտնանք :

Պ. Որպէսզի միշտ պատրաստ ըլլանք մեռնելու, և մեր կենաց ամէն մէկ օրը իբրեւ վերջին օր համարինք :

Հ. Ի՞նչ կերպով պիտի պատրաստուինք բարի մահ ունենալու :

Պ. Ճշմարիտ Քրիստոնէի կեանք անցունելով :

Հ. Մեռնելէն ետե մեր հոգին հար կերթայ :

Պ. Քրիստոսի Տեառն մերոյ առջեւ կ'ըլլէ, և ըստ գործոց մերոց դատուելով՝ կ'սմ Սրբայութիւն կերթայ կամ Դժոխք :

Հ. Հապա մարմինն իմ ինչ կըլլայ :

Պ. Կլիտի ու հող դարձած կմնայ մինչև յօր
յարութեան հասարակաց :

Հ. Հասարակաց յարութիւնը երբ պիտի ըլլայ :

Պ. Իկատարածի աշխարհիս :

Հ. Կատարած աշխարհիս երբ պիտի ըլլայ :

Պ. Չենք գիտեր. Աստուած միայն գիտէ :

Հ. Մեռելոց յարութիւնը ինչպէս պիտի ըլլայ :

Պ. Ամէն մարդու հոգին իր մարմնոյն մա-
սանցը հետ պիտի միանայ և կենդանանայ
Աստուծոյ հրամանաւը :

Հ. Մարդիկ յարութիւն առնելէն ետե ինչ
պիտի ընեն :

Պ. Քրիստոսի ահաւոր դատաստանը պիտի
լսեն հրապարակաւ, և արդարեւ երբ արքայու-
թիւն պիտի երթան հողուով և մարմնով, մե-
ղաւորներն ալ իղժոխս պիտի դատապարտուին՝
նոյնպէս հողուով և մարմնով :

Հ. Արդարոց երջանկութիւնն ու մեղաւորաց
թշուառութիւնը հրչափ ատեն պիտի քշէ :

Պ. Թէ արդարոց երջանկութիւնը և թէ մե-
ղաւորաց թշուառութիւնը վերջ պիտի չունե-
նայ, յաւիտենական է :

ԴԱՍ ԼԳ.

Հանգստնակ հաւասոյ, որ Է Հաւասարնք.

Հ. Մինչև հիմա ըստածներուն մէկ համա-
ռօտութիւնը կան, և որն է :

Պ. Հաւատամքն է, որ Հանդանակ հաւատոյ
ալ կըստի :

Հ. Ըսէ Հաւատամքն որ տեսնեմ :

Պ. « Հաւատամք իմի Սատուած, ի Հայրն Ամե-
« նակալ յԱրարիչ Երկնի և Երկրի, Երեւեկաց
« և աներևութից. և իմի Տէր Յիսուս Քրիստոս,
« յՈրդին Սատուծոյ ծնեալն յԱտուծոյ Հօրէ
« միածին, այսինքն՝ յէութենէ Հօր : Սատուած
« յԱտուծոյ, լոյս իլուսոյ, Սատուած ճշմարիտ
« յԱտուծոյ ճշմարտէ ծնունդ՝ և ոչ արարած.
« նոյն ինքն իբնութենէ Հօր, որով ամենայն
« ինչ եղև յերկինս և իվերայ Երկրի երևելիք
« և աներևոյրք. որ յաղագս մեր մարդկան,
« և վասն մերոյ վերելութեան իջեալ յերկնից
« մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կառարե-
« շապէս ի Մարիամայ Սրբոյ Կուսէն Հոգւովն
« Սրբով. որով Էսո մարմին, հոգի, միտք,
« և զամենայն որ ինչ Է իմարդ՝ ճշմարտա-
« պէս և ոչ կարծեօք : Չարչարեալ, խաչեալ,
« թաղեալ, յերրորդ առաւ յարուցեալ, ելեալ
« յերկինս նստիլն մարմնովն՝ նստաւ ընդ

« աջմէ Հօր : Քալոյ է նովին մարմնովն և
 « փառօք Հօր՝ դատել զկենդանիս և զմեռեալս.
 « որոյ թաղաւորութեանն ոչ գոյ վախճան :
 « Հաւատամք և խնայք Հոգին՝ յանկողն և
 « իկատարեալն, որ խօսեցաւ յօրէնս և իմար-
 « դարէս և յԱւետարանս. որ էջն իՅորդա-
 « նան, քարոզեաց զսոսարեալն, և քնակե-
 « ցաւ իսուրբան : Հաւատամք և իմիմիայն
 « յընդհանրական և յառաքելական Յկեղեցի .
 « իմի մկրտութիւն, յապաշխարարքիւն,
 « իքրաւորքիւն և իթողութիւն մեղաց : Իյս-
 « րութիւն մեռելոց, իդատաստանն յաշի-
 « տենից հոգւոց և մարմնոց, յարքայու-
 « րիւնն երկնից, և իկեանսն յաւիտենականս :

« Իսկ որք ասենն, էր երբեմն յորժամ ոչ էր
 « Որդին, կամ էր երբեմն յորժամ ոչ էր
 « սուրբ Հոգին, կամ թէ յոչէից եղեն, կամ
 « յայլմէ էութենէ ասեն լինել զՈրդին Աս-
 « տուծոյ և կամ զսուրբ Հոգին, և թէ փոփո-
 « խելի են կամ այլայլելի, զայնալիսիսն նշովէ
 « կաթուղիկէ և Առաքելական Յկեղեցի : »

Հ. Ամենայն ուղղափառ Քրիստոնէից Հաւա-
 տամքն ալ այս է :

Պ. Այն այս է ըստ իմաստից, թէպէտ և ըստ
 բառից զանազանութիւններ կան ոմանց մէջ :

Հ. Այլ և այլ ուղղափառ Յկեղեցեաց մէջ

դորժածուած հաւատամքներուն գլխաւորները որոնք են :

Պ. Այս չորսն են .

Ա. Հանդանակ Առաքելոյ :

Բ. Հանդանակ Ժողովոյն Նիկիոյ :

Գ. Հանդանակ Ժողովոյն Կոստանդնուպօլսի :

Դ. Հանդանակ Հայաստանեայց Սկեզեցւոյ :

Հ. Յունաց և Լատինացւոց Սկեզեցիները որ հանդանակը կրանեցընեն :

Պ. Յոյնք Կոստանդնուպօլսոյ Ժողովինը , Լատինացիք ալ Առաքելոյ ըստածը :

Հ. Մեր հանդանակը որն է :

Պ. Մերը Նիկիական Հաւատամքն է՝ իՍրրոյ Լուսաւորչէն մերմէ տեղ տեղ պարզուած :

Հ. Նիկիական հաւատամքին մէջ տեղ տեղ պարզուածներն որոնք են :

Պ. Անոնք են որ վերի դրած հաւատամքին մէջ շղաղրով դրած են :

Հ. Ասանկ բացատրութիւն ըրած ըլլալուն համար՝ Հայոց Սկեզեցին երբէք օտարներէն մեղադրութիւն լսեր է :

Պ. Ո՛չ երբէք, այլ ամէն գիտցողներէ ու հնաւէր ատուածաբաններէ ընկալեալ և վրկայեալ է որ մեր Հաւատամքին մէջ աւել-

դուածները ճիշդ իմաստիցը բացատրութիւն և
և ոչ յաւելուած իմաստից :

Հ. Հաւատաւքը երբ պէտք է ըսել :

Պ. Շատ անգամ պէտք է ըսել, և որչափ որ
կարելի է ամենայն ուշադրութեամբ ու հաւ-
կընալով :

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԻ

ԿԱՆՈՆՔ ՔՐԻՍՏՈՆԷԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՑ

ԴԱՍ Ա.

Քրիստոնեական վարք, եւ անմեղութիւն.

Հ. Քրիստոնէական վարքն ինչ է :

Պ. Քրիստոնէական վարքն է մօտիկ ըլլալ Աստուծոյ, և հեռի իմեղաց :

Հ. Մարդս ինչո՞վ կրնայ մօտենալ առ Աստուած :

Պ. Հաւատալով Աստուծոյ խօսքին, յուսալով յողորմութիւն նորա, և սիրելով զնա, այսինքն՝ Հաւատք, Յոյս և Սէր ունենալով :

Հ. Ինչո՞ւ պիտի ջանանք առ Աստուած մօտենալ :

Պ. Վասնզի Աստուծոյ համար ստեղծուած

ենք, և առանց Աստուծոյ մօտենալու չենք
կրնար երջանիկ ըլլալ :

Հ. Ինչէն կրնանք հասկընալ թէ Աստուծոյ
մօտիկ ենք :

Պ. Երբոր տեսնենք թէ Աստուծոյ և Եկեղե-
ցոյ հրամաններուն հնազանդ ենք :

Հ. Ընդհանրապէս ինչ կհրամայեն մեզի Աս-
տուած և Եկեղեցին :

Պ. Իմեղաց հեռի կենալ, ու առաքինութեան
ետեւ ըլլալ :

Հ. Մեզքն՝ ինչ է :

Պ. Աստուծոյ օրինաց դէման հնազանդութիւն :

Հ. Քանի տեսակ է մեզքը :

Պ. Երկու, սկզբնական և ներդործական :

Հ. Սկզբնական մեզքը ո՞րն է :

Պ. Այն մեզքն է՝ յորում կձնանին մարդիկ
իբրեւ որդիք Ադամայ :

Հ. Ներդործական մեզքը ո՞րն է :

Պ. Այն մեզքն է՝ որ կգործենք մեր կամօքը
խեղահաս առեւնին :

Հ. Ներդործական մեզքը քանի տեսակ է :

Պ. Երկու, մահուչափ և ներելի, կամ ծանր և
թեթեւ :

Հ. Մահուչափ մեզքը ո՞րն է :

Պ. Այն մեզքն է որով մարդս Աստուծոյ շը-

նորհքը կկորսնցընէ. ուստի և հողին կերայով մը կմեռնի :

Հ. Ներելի մեղքը ո՞րն է :

Պ. Ներելի մեղքով մարդուս հողին կտկարանայ, բայց ունեցած սրբարար շնորհքը չկորսուի :

ԴԱՍ Բ.

Գլխաւոր մեղքերն , ու ակունց ներհակաւն առաքինութիւնները.

Հ. Գլխաւոր մեղքերը քանի հատ կրնան համարուիլ :

Պ. Եօթը հատ , որ եօթը մահուչաւի մեղք ալ կըսուին :

Հ. Ինչու համար գլխաւոր ըսուեր են :

Պ. Վասնզի՝ ամէն մէկն ալ ուրիշ շատ մեղքերու աղբիւր են :

Հ. Գլխաւոր մեղքերուն ամէնն ալ մահուչաւի կամ մահացու են :

Պ. Ա՛չ . իրենց ծանրութեանը և թեթեւութեանը համեմատ՝ երբեմն մահացու են և երբեմն ներելի :

Հ. Որո՞նք են գլխաւոր մեղքերը :

Պ. Հպարտութիւն , նախանձ , բարկութիւն ,

ծուլութիւն, աղահուծիւն, որկրամոլութիւն և
բղջատհութիւն :

Հ. Հսկարտութիւնն ինչ է :

Պ. Անկարգ անձնատիրութիւն, որով մարդ
ունեցած աղելութիւնները իրմէն կկարծէ, և
ուրիշները կարհամարհէ :

Հ. Հսկարտութեան ներհակ առաքինութիւնը
ո՞րն է :

Պ. Խոնարհութիւն :

Հ. Նախանձն ինչ է :

Պ. Այն անախորժ զգացմունքն է որ կունե-
նանք՝ երբոր ուրիշի հոգևոր կամ մարմնաւոր
մէկ աղելութիւնը կտեսնենք :

Հ. Նախանձու հակառակ առաքինութիւնը
ո՞րն է :

Պ. Նղբայրութիւն :

Հ. Բարկութիւնն ինչ է :

Պ. Անկարգ զրգուծիւն հողւոյ, որով մեղի
անհաճոյ եղած բանին դէմ կղայրանանք :

Հ. Բարկութեան ներհակ առաքինութիւնը
ո՞րն է :

Պ. Հեղութիւն :

Հ. Ծուլութիւնն ինչ է :

Պ. Վատութիւն ու ճանճրութիւն, որով մեր
սկարտքերը կատարելէն ետ կկենանք :

Հ. Ծուլութեան ներհակ առաքինութիւնը
հրն է :

Պ. Սէր պարտուց, և փոյթ կատարման
նոցին :

Հ. Ազահութիւնն ինչ է :

Պ. Անկարդ սէր ժամանակաւոր հարստու-
թեան :

Հ. Ազահութեան ներհակ առաքինութիւնը
հրն է :

Պ. Աշխարհիւ բաներուն սրտով չյարիլ :

Հ. Որկրամուլութիւնն ինչ է :

Պ. Անկարդ բաղձանք, ուտելու և խմելու :

Հ. Որկրամուլութեան ներհակ առաքինու-
թիւնը հրն է :

Պ. Ժուժկալութիւն և չափաւորութիւն :

Հ. Բղջախոհութիւնն ինչ է :

Պ. Անմաքուր մտածութիւն, խօսք և գործ,
որ քրիստոնէէն հեռու պիտի ըլլան :

Հ. Բղջախոհութեան ներհակ առաքինութիւնը
հրն է :

Պ. Ողջախոհութիւն

ԴԱՍ Գ.

Առաքինութիւնք, Հաւատք.

Հ. Առաքինութիւնները քանի տեսակ են :

Պ. Երկու, աստուածաբանականը և բարոյականը :

Հ. Աստուածաբանական առաքինութիւնները որոնք են :

Պ. Հաւատ, Յոյս և Սէր :

Հ. Հաւատն ինչ է :

Պ. Հոգեւոր լոյս մը՝ որով կհաւատանք Աստուծոյ, և իրեն Եկեղեցւոյ յայտնած ճշմարտութեանցը :

Հ. Աստուծոյ առ մարդիկ ինչ բան յայտնած ըլլալը ուսկից դիտենք :

Պ. Եկեղեցիէն :

Հ. Եկեղեցին ուսկից կառնու Աստուծոյ առ մարդիկ յայտնած բաները :

Պ. Իսուրը զրոյց և յԱւանդութենէ :

Հ. Սուրբ գիրքն ինչ է :

Պ. Հոգւոյն Սրբոյ տուն տալովը սուրբ մարդկանց ձեռքովը շարադրուած, և Եկեղեցիէն իրրե կանոն հաւատոյ ընդունուած գիրք, որ Աստուածաշունչ ալ կըսուի :

Հ. Քանի գլխաւոր մաս կրածնուի սուրբ
Գիրքը :

Պ. Երկու մէկը կըսուի Հին կտակարան միւսը
Նոր կտակարան :

Հ. Հին կտակարանը ո՞րն է :

Պ. Այն մասը՝ որ Քրիստոսի գալստենէն
առաջ գրուած է :

Հ. Նոր կտակարանը ո՞րն է :

Պ. Այն մասը որ Քրիստոսի գալստենէն ետքը
գրուած է :

Հ. Սուրբ գիրքը ինչ կերպով կարդալու է :

Պ. Պատկառանօք և խոնարհութեամբ, հաւ-
կըցուած կտորներէն խրատ առնելու, չհաւ-
կըցուածին հաւատալու, և յամենայնի Յկե-
ղեցոյ դատաւարանին հպատակելու է :

Հ. Աւանդութիւնը ինչ է :

Պ. Աստուծոյ այն խօսքն որ սուրբ Գրոյ մէջ
գրուած է, բայց յԱռաքելոց ու առնոց Յաջորդ-
ներէն մինչև մեզի եկած ու Յկեղեցիէն իբրև
վաւերական ընդունելի եղած է :

Հ. Հաւատոյ նիւթոց մէջ պարտական ենք
հպատակիլ Յկեղեցոյ :

Պ. Այո՛. և չհնազանդողը՝ իրաւամբ Հերետ-
կոս կըսուի :

Հ. Նկեղեցւոյ հաւատացած բաներուն սրտով
միայն հաւատալը բաւական է :

Պ. Ո՛չ. պէտք է դրսէն ալ դաւանութիւնը
յայտնել :

Հ. Դրսէն քանի կերպով կրնայ մարդս իր
դաւանութիւնը յայտնել :

Պ. Մէյմը բերնով, մէյմը դործով :

Հ. Բերնով յայտնուած դաւանութիւնը սրն է :

Պ. Գլխաւորապէս հաւատամքն է :

Հ. Գործքով յայտնուածը սրն է :

Պ. Երեսը խաչակնքել, ու միանգամայն
ճշմարիտ քրիստոնէի վարք անցընել :

Հ. Երեսը խաչակնքելը ինչէն դաւանութիւն
կսեպուի :

Պ. Վասնզի անով Երրորդութեան ու Մար-
դեղութեան խորհուրդները համառօտ կերպով
մը կրացատրուին :

ԴԱՍ Դ.

Յոյս եւ Սէր.

Հ. Յոյսն ինչ է :

Պ. Աստուածային պարգև մըն է որով Աս-
տուծոյ մեղի խոտաւացած բարիքն ընդունելու
կստատենք վստահութեամբ :

Հ. Որո՞նք են այն բարիքը :

Պ. Յաւիտենական կեանքն ու անոր հասնելու համար պէտք եղած միջոցները :

Հ. Սէրն ինչ է :

Պ. Աստուածային պարզ և մը, որով կտրենք զամենաբարին Աստուած իրեն համար և ամէն բանէ վեր, և մեր ընկերը մեր անձին պէս՝ Աստուծոյ սիրոյն համար :

Հ. Զաստուած ամէն բանէ վեր սիրելն ինչո՞վ կըլլայ :

Պ. Ասով որ մարդս զԱստուած իր անձն առելի, և աշխարհիս ամէն բաներէն վեր սիրէ :

Հ. Զաստուած ամէն բանէ վեր երբ սիրած կըլլանք :

Պ. Երբոր առելի յանձն կառնունք ամէն բանէ ալ զրկուիլ, քան թէ Աստուծոյ կամայը դէմ բան ընել :

Հ. Մեր անձն ալ սիրելու պարտական ենք :

Պ. Այո՛. բայց բարեկարգ կերպով :

Հ. Բարեկարգ անձնասիրութիւնը ո՞րն է :

Պ. Այն է՝ որով մարդս իր երջանկութիւնը յԱստուած միայն կփնտռէ, և անոր կգիմէ :

Հ. Մեր ընկերը ինչպէս պիտի սիրենք :

Պ. Մեր անձին պէս՝ Աստուծոյ սիրոյն համար :

Հ. Ո՞վ է մեր ընկերը :

Պ. Ամենայն մարդիկ, ես և մեր թշնամիները :

Հ. Մեր անձին պէս ընկերնիս սիրել ինչ ըսել է :

Պ. Ըսել է թէ նախ՝ ինչ աղեկութիւն որ մեր անձին կուզենք՝ իրեն ալ ուզենք, և երկրորդ՝ այնպէս վարուինք ուրիշներուն հետ՝ ինչպէս կուզենք որ ուրիշները վարուին մեզի հետ :

Հ. Ինչո՞վ կյայտենք մենք մեր եղբայրութութիւնը :

Պ. Հոգևոր և մարմնաւոր գործովք ողորմութեան :

Հ. Հոգևոր գործք ողորմութեան որոնք են :

Պ. Այս եօթն են .

Տգիտաց բան սովորեցնել :

Մեղաւորաց խոհեմութեամբ ու սիրով խրատ տալ :

Խորհուրդի կարօտ եղողներուն խորհուրդ տալ :

Վշտացեալները մխիթարել :

Ուրիշի պակասութեանցը համբերել :

Ուրիշներէն ընդունած նախատառնացը ներել :

Կենդանեաց և մեռելոց և զմեզ հալածողաց համար աղօթք ընել :

Հ. Մարմնաւոր գործքողորմութեան որոնք են :

Պ. Այս եօթն են .

Քաղցեւոյ կերակուր և ծառակեւոյ ջուր
տալ :

Պանդուխտները հիւրասիրութեամբ ւն-
դունիլ :

Հաղուստ չունեցողներուն հաղուստ տալ :

Հիւանդաց այցելութեան երթալ :

Բանտարկեւոյ տեսութեան երթալ :

Գերիները աղատել :

Մեռեալները թաղել :

ԴԱՍ Ե.

Բարոյակրան Առաքինութիւնք.

Հ. Բարոյական առաքինութիւնները որոնք
են :

Պ. Անոնք որ ուղղակի մեր բարքն ու վարքը
շտկելու յարմար են :

Հ. Վանիւն բարոյական առաքինութիւնները :

Պ. Գլխաւորները այս չորս են , Խոհեմու-
թիւն , Արիութիւն , Արդարութիւն , և Ժուժկա-
լութիւն :

Հ. Քրիստոնէական խոհեմութիւնն ինչ է :

Պ. Այն առաքինութիւն է՝ որով առ Սատուած
երթալու միջոցները կճանչնանք ու կընտրենք :

Հ. Քրիստոնէական արիութիւնն ինչ է :

Պ. Այն առաքինութիւնն է՝ որով մեր պարտքերուն կատարմանը դէմ եղած արգելքներուն կյաղթենք, և Աստուծոյ կամացը դէմ չդորձելու համար՝ ամէն նեղութիւն յանձն կառնունք :

Հ. Քրիստոնէական արդարութիւնն ինչ է :

Պ. Այն առաքինութիւնն է՝ որով հաստատուն կամք կունենանք ամէն մարդու իրեն՝ ընկածը իրեն տալու :

Հ. Քրիստոնէական ժուժկալութիւնն ինչ է :

Պ. Այն առաքինութիւնն է՝ որով աշխարհիս անցաւոր զուարճութիւններէն ետ կկենանք, ու հարկաւոր վայելքներն անգամ զգուշութեամբ կբանեցընենք :

ԴԱՍ Զ.

Պատուիրակ Սատուծոյ.

Հ. Ինչէն կրնանք հասկընալ թէ մենք սէր և ուրիշ առաքինութիւններ ունինք :

Պ. Աստուծոյ և Նկեղեցւոյ պատուիրանները ճիշդ պահելէն :

Հ. Աստուծոյ պատուիրանք ըսելով ինչ կկամանաս :

Պ. Այն տասնաբանեայ օրէնքը՝ որ Աստուած

Մովսէսի ձեռքովը տուաւ Խորայեւացւոյ՝ երկու
քարեղէն տախտակներու վրայ գրուած :

Հ. Որո՞նք են այդ տասը պատուիրանները :

Պ. Ասո՞նք են .

Ա. Ես եմ տէր Աստուած քո :

Բ. Մի եղիցին քեզ աստուածք բաց յինէն :

Գ. Մի առնուցուս զանուն Տեառն Աստու-
ծոյ քո իսկերայ սնտակաց :

Դ. Յիշեալի՛ր զօրն շարաթույ՝ սրբել զնա :

Ե. Պատուեա՛ս զհայր քո և զմայր քո :

Զ. Մի սպանաներ :

Է. Մի շնար :

Ը. Մի դողանար :

Թ. Մի սուտ վկայեր զընկերէ քումմէ :

Ժ. Մի ցանկանար կնոջ ընկերի քո, և մի
ամենայնի՛ զինչ ընկերի քո իցէ :

Հ. Ամէն մարդ ալ պարտական է այս պա-
տուիրանները պահելու :

Պ. Այո՛. ամէն մարդ ալ պիտի պահէ ասոնք
մինչև իկատարած աշխարհի :

Հ. Այդ տասը պատուիրանաց համառօտ բո-
վանդակութիւնն ինչ է :

Պ. Այո է. « Սիրեցես զտէր Աստուած քո
« յամենայն սրտէ քումմէ, և յամենայն անձնէ
« քումմէ, և յամենայն զօրութենէ քումմէ, և
« զընկեր քո (սիրեցես) իբրեւ զանձն քո : »

Հ. Ինչո՞ւ համար այդ խօսքը տասը պատուիրանաց համաձայնութիւնը կհամարուի :

Պ. Վասնզի կարելի չէ զՍտուած ամէն բանէ վեր սիրել, դընկերն ալ իբրեւ դանձն սիրել՝ առանց տասը պատուիրանքն ալ պահելու :

Հ. Ո՞վ ըսած է մեզի այս հշմարտութիւնը :

Պ. Քրիստոս Տէրն մեր :

ԴԱՍ Է.

Առաջին պատուիրան.

Հ. Առաջին պատուիրանով ինչ կապարէ մեզի Ստուած :

Պ. ՁՍտուած միայն պաշտել, ու ամէն բանէ վեր դինքը սիրել :

Հ. Առաջին պատուիրանին դէմ ո՞վ կմեղանչէ :

Պ. Ո՞վ որ ընդդէմ հաւատոյ, յուսոյ, սիրոյ և աստուածապաշտութեան՝ մեղք կգործէ :

Հ. Ընդդէմ հաւատոյ մեղանչողներն որո՞նք են :

Պ. Անոնք որ Յկեղեցւոյ ամէն հաւատացածներուն չեն հաւատար, կամ անոնց վրայ կամաւորապէս կտարակուսին, կամ պէտք եղած ատենն ալ իրենց դաւանութիւնը տալու չեն համարձակիր :

Հ. Ընդդէմ յուսոյ մեղանշողները որոնք են :

Պ. Անոնք որ յուսահատութեան կամ յանդրդնութեան մէջ կիյնան :

Հ. Ընդդէմ աստուածսիրութեան մեղանշողները որոնք են :

Պ. Անոնք որ բանմը կսիրեն Աստուծմէ աւելի, կամ իրենց յօժարութիւնները՝ մտածութիւններն ու գործքերը Աստուծոյ չեն նուիրեր :

Հ. Ընդդէմ աստուածսպաշտութեան մեղանշողները որոնք են :

Պ. Անոնք որ կռապաշտութիւն, սրբապղծութիւն, և կամ աւելորդապաշտութիւն կընեն :

Հ. Կռապաշտութիւնն ինչ է :

Պ. Աստուծոյ տեղ ուրիշ բան պաշտել :

Հ. Սրբապղծութիւնն ինչ է :

Պ. Աստուծոյ կամ աստուածսպաշտութեան նուիրուած բաները պղծել :

Հ. Աւելորդապաշտութիւնն ինչ է :

Պ. Աւելորդ ու փնասակար պաշտօն անսպաշտաճ բաներու :

Հ. Սրբոց պատիւ ընելն, անոնց բարեխօսութիւնը խնդրելը՝ կռապաշտութիւն կամ աւելորդապաշտութիւն չէ :

Պ. Ո՛չ. փանդի զանոնք Աստուծոյ տեղ չենք դնել, հոպա անոնց միջնորդութիւնը կիսըն-

դրենք : Աստուծոյ աղօթք կրնենք ըսելով
« Ողորմեա մեզ . » իսկ սրբոց աղերս կրնենք՝
ըսելով, « Բարեխօսեցէք վասն մեր : »

Հ. Սրբոց նշխարներուն , կամ խաչին և
պատկերներուն պատիւ ընելը կուսպաշտու-
թիւն կամ աւելորդապաշտութիւն է :

Պ. Ո՛չ. ընդհանառակն զովելի և պատուական
սովորութիւն է՝ առաքելոց ատենէն Յկեղեցւոյ
մէջ մնացած :

Հ. Պատկերաց տուած պատիւնիւ որո՞ւ կեր-
թայ :

Պ. Անոնց նախատիպներուն :

ԴԱՍ Ը.

Երկրորդ պատուիրան.

Հ. Երկրորդ պատուիրանը ինչ կապարէ մեզի :

Պ. Աստուծոյ սուրբ անունը վառաւորել
աղօթքով, բարի վարքով, հոգեշահ խօսքերով,
արդար և իրաւացի երդումով, և ուխտերով :

Հ. Ուխտն ինչ է :

Պ. Աստուծոյ սիրոյն համար ընել խոստա-
յուած բարի գործ մը :

Հ. Ուխտը միայն Աստուծոյ ընելու է թէ սրբ-
ոց ալ կրկայ :

Պ. Ուխտը միշտ Աստուծոյ ընելու է, բայց
խղատիւ սրբոց ալ կրնայ ըլլուիլ :

- Հ. Ինչ կերպով պէտք է ընել ուխտը :
- Պ. Ոչ թեթեւութեամբ, այլ հասուն խորհրդով և խոհեմութեամբ :
- Հ. Ինչո՞ւ համար :
- Պ. Վասնզի՛ լաւ է ամենեւին չխոստանալ, քան թէ խոստմունքը չպահել :
- Հ. Աստուծոյ անունը ինչ մեղքերով, կանարդութի :
- Պ. Ամէն տեսակ մեղքերով, բայց աւելի հայհոյութեամբ, և սուտ ու յանդուզն և կամ անօգուտ երգմամբ :

ԴԱՍ Թ.

Երրորդ եւ չորրորդ պատգամներ.

- Հ. Երրորդ պատգամներով ինչ կապապրէ մեզի Աստուած :
- Պ. Կիրակի և Տօն օրերը սուրբ պահել :
- Հ. Կիրակի և Տօն օրերը սուրբ պահելը ինչո՞վ կըլլայ :
- Պ. Ծառայութեան դորձերէ ևս կենալով, ու աստուածակաշառութեան դորձերու պարտապէս :
- Հ. Ծառայութեան դորձերը որո՞նք են :
- Պ. Ո՛ր և իցէ աշխատանք կամ ձեռագործ՝ որով մարդս ասիրուտ կճարէ :

Հ. Աստուածապաշտութեան գործերը որոնք են:

Պ. Նկեղեցւոյ ժամերգութեանցը, և կամ գոնէ ամբողջ սուրբ պատարագին ներկայ ըլլալը, աղօթք ընելը, հոգեօր գիրք՝ այսինքն աստուածաշունչ և հոգեշահ գրքեր կարդալ այն օրը, և այն ընթերցումաժողովանցեալ գործերուն վրայ զղջալ ցաւիլ, ու միանգամայն առաջալ վարուցը համար բարի առաջադրութիւններ ընել, և այն սուրբ օրը յատուկ բարեպաշտական գործեր ընել:

Հ. Այս պատուիրանիս զէմ մեղանշողները որոնք են:

Պ. Մէյմը անոնք՝ որ առանց հարկի և առանց օրինաւոր առաջնորդաց հրամանին, կիրակի օրերը ծառայական գործեր կընեն, և կամ ծառայական գործերին յատուկ գիտամբ Տօն օրերու կծղեն, որ սուրբ Նկեղեցիէն մնան, ու մարմնաւոր գործ մը կատարած ըլլան. Միւսն ալ անոնք են որ Նկեղեցի երթալու և կիրակի օրը սրբութեամբ անցունելու տեղ, անկարգութեան, խաղի և զբօսանաց ետէ կըլլան:

Հ. Իրեն տեղ զուրիշը աշխատողն ողն ալ կմեղանչէ այս պատուիրանիս զէմ:

Պ. Այս անոր համար ծառաներն ու վարձկանները, որ նոյն սուրբ կրօնքը ունին, պէտք է ծանր կերպով աշխատողնել կիրակի և տօն օրերուն:

Հ. Զորրորդ պատուիրանով ինչ կապարէ Սատուած :

Պ. Կապարէ որ որդիք իրենց հօրն ու մօրը, և ընդհանրապէս ամէն ստորնագոյն՝ իրմէ մեծին ունեցած պարտքերնին կատարեն :

Հ. Որդւոց և ստորնագունից պարտքերը ինչ են առ ծնողս և առ մեծաւորս :

Պ. Հնազանդութիւն, պատիւ և հողւոր ու մարմնաւոր օգնութիւն :

Հ. Ծնողք և մեծաւորք ալ պարտքեր ունին կատարելու :

Պ. Այս. այս գլխաւոր պարտքերն ունին, սէր, խնամք, բարի օրինակ, օգնութիւն և անոնց հողւոյն փրկութեանը համար փոյթ. և մեծերը այս պարտքերէն որ պակասին՝ իրենցմէ փութունց մեծ վնաս կգործեն :

ԴԱՍ Ժ.

Հինգերորդ եւ վեցերորդ պատուիրանք.

Հ. Հինգերորդ պատուիրանով ինչ բան կարգիլէ Սատուած :

Պ. Ինչ բան որ անիրաւ տեղը վնաս մը կընայ բերել մեր ընկերաց մարմնոյն կամ հողւոյն :

Հ. Մեր ընկերաց մարմնոյն փնաս հասցընեն ինչպէս կըլլայ :

Պ. Մեռցընելով, վիրաւորելով, անիրաւ տեղը դարնելով :

Հ. Մեր ընկերաց հողոյն ինչ կերպով փնաս կհասցընենք :

Պ. Անոնց չար օրինակ տալով, կամ գայթակղութեան սլաճառ ըլլալով :

Հ. Ուրիշի հողոյն կամ մարմնոյն փնաս հասցընողը ինչ սլաքտական է ընել :

Պ. Պարտական է որչափ կարելի է շուտով փոխարէնը հատուցանել :

Հ. Ուրիշ ինչ փնասներ կրնայ ընել մարդս ուրիշին, որ այս սլատուիրանով արգիլուած են :

Պ. Սաւելութիւն, վրէժխնդրութիւն, նախատինք, յիշոցք և անէծք :

Հ. Վեցերորդ սլատուիրանով ինչ կարգիլէ Սլատուած :

Պ. Մաքրութեան դէմ դործուած սր և իցէ մեղքերը :

Հ. Սյսպիսի մեղաց մէջ չիյնալու համար ինչ ընելու է :

Պ. Պէտք է զգուշանալ դատարկութենէ, և սր և իցէ անպարկեշտ ընթերցմունքէ, տեսարանէ, ընտանութենէ, և այլն. սլահոց և աղօ-

թից ետեէ ըլլալ, մահը ստէսլ մտածել, և սուրբ
խորհրդոց՝ խոստովանութեան և հաղորդու-
թեան ստէսլ մօտենալ :

ԴԱՍ ԺԱ.

Եօթներորդ, ութերորդ, իններորդ և
սասներորդ պատուիրանք.

Հ. Եօթներորդ պատուիրանով ինչ բան կար-
գիլէ Աստուած :

Պ. Մեր ընկերաց ունեցած բանին դէմ ո՛ր և
իցէ անիրաւութիւն կամ փնաս հասցընելը :

Հ. Այս անիրաւութիւնները կամ փնասները
ինչո՞վ կհասցուին մեզի :

Պ. Գողութեամբ, խարդախութեամբ, անի-
րաւ դատաստանով, յախշտակութեամբ, վաշ-
խառութեամբ. և կամ ասոնց գործակից կամ
խորհրդակից ըլլալով :

Հ. Այս անիրաւութեանց մէկը կամ մէկալը
գործողն ինչ պարտական է ընելու :

Պ. Պարտական է ըրած փնասը հատուցա-
նելու :

Հ. Ութերորդ պատուիրանով ինչ բան կար-
ցիլէ մեզի Աստուած :

Պ. Ո՛ր և իցէ խօսք կամ մտածութիւն՝ որ
կրնան փնաս հասցընել մեր ընկերին :

Հ. Մեր ընկերաց փնաս հասցընող խօսքերն
ու մտածութիւններն որոնք են :

Պ. Սուտ փկայութիւն, ստախօսութիւն, զըր-
պարտութիւն, բամբասանք, շողոքորթութիւն,
յանդուդն դատողութիւն և անիրաւ կասկած :

Հ. Երբոր խօսուած սուտէն ուրիշի փնաս մը
չըլլար, մեղք է :

Պ. Սուտ խօսիլը միշտ մեղք է, թէպէտ և
ուրիշի փնաս հասցընող սուտը աւելի ծանր
մեղք է :

Հ. Խօսքով ուրիշի փնաս հասցընողը ինչ
պարտական է ընելու :

Պ. Պարտական է որչափ որ կարելի է՝ այն
փնասին հատուցումն ընել :

Հ. Ինչեւորորդ պատուիրանով ինչ բան կար-
գիլ է Ստտուած :

Պ. Անպարկեշտ իրաց բաղձանքը կամ ցան-
կութիւնը :

Հ. Տանկերորդ պատուիրանով ինչ բան կար-
գիլ է Ստտուած :

Պ. Ուրիշի բանին աչք տնկելն ու անոր նա-
խանձիլը :

Հ. Մարդուս բաղձանքը ինչ կերպով պիտի
ըլլայ, որ մեղանշական չհամարուի :

Պ. Ստտուծոյ օրինաց համեմատ պիտի ըլլայ :

ԴԱՍ ԺԲ.

Պատուիրանք եկեղեցւոյ .

Հ. Աստուծոյ տաւր պատուիրանները պահել .
լավ՝ մարդս իր քրիստոնէական պարտքերը
կատարած կըլլան :

Պ. Այո՛ . բայց զանոնք լաւ պահած չըլլալ՝
թէ որ եկեղեցւոյ խօսքերէն դուրս ելլէ :

Հ. Ինչո՞ւ համար :

Պ. Վասնզի Աստուած մեզի հրամայել է որ
հնազանդ ըլլանք եկեղեցւոյ :

Հ. Եկեղեցին ինչ կ'պատուիրէ մեզի :

Պ. Գլխաւորապէս չորս բան՝ որ պատուիրանք
Եկեղեցւոյ կըսուին :

Հ. Եկեղեցւոյ առաջին պատուիրանը ո՞րն է :

Պ. Եկեղեցւոյ պատուիրեալ տօները սուրբ
պահել՝ կիրակի օրերուն պէս :

Հ. Եկեղեցւոյ երկրորդ պատուիրանը ո՞րն է :

Պ. Կիրակի և Տօն օրերը ժամէ և սուրբ պա-
տարագէ չսլակիլ :

Հ. Եկեղեցւոյ երրորդ պատուիրանը ո՞րն է :

Պ. Գոնէ տարին մէկ անգամ մը խոստովանիլ
և հաղորդուիլ :

Հ. Սկեզեցույ չորրորդ պատուիրանը հրն է :

Պ. Հրամայեալ պահքերը լաւ պահել, այսինքն աղուհացքը, շաքաթապահքերը, և ուրբաթ ու չորեքշաբթի օրերը :

ԴԱՍ ԺԳ.

Աւետարանական խրատք, եւ ինն երանութիւնք.

Հ. Աստուծոյ պատուիրանքները հով աւելի լաւ կերպով կ'պահէ :

Պ. Ով որ աւելի սէր ունի առ Աստուած և առ ընկերս :

Հ. Այս աւելի սէրը ինչհով կ'ընայ մարդս ունենալ :

Պ. Աւետարանական խրատները պահելով :

Հ. Աւետարանական խրատ ըսելով ինչ կ'իմանաս :

Պ. Բարեպաշտութեան վերաբերեալ գործքեր՝ զորս Քրիստոս Տէրն մեր կառաջարկէ մեզի ոչ իբրեւ պարտք և պատուէր, այլ իբրեւ խրատ և խորհուրդ :

Հ. Այդ խրատներուն դիտաւորներն որոնք են :

Պ. Ողջախոհութիւն կուտից և այրեաց, կամաւոր աղքատութիւն և աւետարանական հնազանդութիւն :

Հ. Քրիստոսի պատուէրները և խրատները պահողին վարձքն ինչ է :

Պ. Յաւիտենական երանութիւն, որ շատ անգամ այս աշխարհէս ալ կսկսի :

Հ. Թէ՛ այս աշխարհս և թէ՛ անդին մեզի խոտադած երանութիւններն որոնք են :

Պ Այս ինն երանութիւնք ըստածներն են .

Ա. Երանի աղքատաց հոգւով, զի նոցա է արքայութիւն երկնից :

Բ. Երանի սգաւորաց, զի նոքա մխիթարեացին :

Գ. Երանի հեղաց, զի նոքա ժառանգեացեն զերկիր :

Դ. Երանի որ քաղցեալ և ծարաւի իցեն արդարութեան, զի նոքա յաղեացին :

Ե. Երանի ողորմածաց, զի նոքա զողորմութիւն գտցեն :

Զ. Երանի այնոցիկ որ սուրբ են սրտիւք, զի նոքա զԱստուած տեսցեն :

Է. Երանի խաղաղարաց, զի նոքա որդիք Աստուծոյ կոչեացին :

Ը. Երանի որք հալածեալ իցեն վասն արդարութեան, զի նոցա է արքայութիւն երկնից :

Թ. Երանի է ձեզ՝ յարժամ նախատիցեն
դձեզ և հալածեացեն, և ասիցեն զամե-
նայն բան չար դձենջ սուտ վասն իմ.
ցնծացէք և ուրախ լերուք, զի վարձք
ձեր բազում են յերկինս :

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԻ

ՇՆՈՐՀՔ, ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵՒ ԱՂՈԹՔ.

ԴԱՍ Ա.

Շնորհք, եւ խորհուրդք Եկեղեցւոյ.

Հ. Մենք մեր ուժովը կրնանք աշխարհիս
վրայ քրիստոնէական սուրբ վարք ունենալ :

Պ. Ո՛չ. այլ Աստուծոյ շնորհացն ու օգնու-
թեանը կարօտ ենք :

Հ. Քրիստոնէաբար վարուելու համար ինչ
շնորհք պէտք է ունենալ :

Պ. Շնորհք մը որ մարդուս միտքը լուսաւորէ
ու սիրտը շարժէ :

Հ. Այս շնորհաց ինչո՞վ կրնանք արժանի ըլ-
լալ :

Պ. Արդեամբք չարչարանաց և մահուան
Քրիստոսի Տեառն մերոյ :

Հ. Մարդս կրնայ դէմ կենալ Աստուծոյ շնորհացը :

Պ. Այո՛, ինչպէս որ շատ անգամ կ'ապատահի :

Հ. Աստուած ամէն մարդուս կուտայ մի և նոյն շնորհքը :

Պ. Ո՛չ, այլ ոմանց աւելի և ոմանց պակաս, ըստ անբնեւի դատաստանաց ողորմութեան և արդարութեան իւրոյ :

Հ. Սովորաբար ինչ ճամբով շնորհք կուտայ մեզի Աստուած :

Պ. Իձեռն սուրբ խորհրդոյ և աղօթից :

Հ. Խորհուրդն ինչ է :

Պ. Զգալի նշան մը ի՜Քրիստոսէ դրուած՝ զմեզ սրբացընելու համար :

Հ. Խորհուրդք Եկեղեցւոյ քանի՞ են :

Պ. Եօթն. այսինքն, Մկրտութիւն, Դրոշմ, Հաղորդութիւն, Ապաշխարութիւն, Օծումն հիւանդաց, կարգ քահանայութեան և Պսակ :

Հ. Այս խորհուրդներն ինչ կերպով կ'սրբացընեն զմեզ :

Պ. Քրիստոսի սուրբ շնորհքը մեզի հաղորդելով՝ իձեռն զգալի արարողութեանց :

Հ. Խորհուրդները մատակարարելու իշխանութիւն ո՞վ ունի :

Պ. Եկեղեցւոյ պաշտօնեաները :

Հ. Խորհրդոյ մատակարարութեան ատեն եղած աղօթներն ու արարողութիւնները ուսկից ատնուած են :

Պ. Մեծ մասը յԱռաքելոյ եկած են, և ոմանք խորհոյ Հարց Եկեղեցւոյ կարդաւորուած :

ԴԱՍ Բ.

Մկրտութիւն եւ դրոշմ.

Հ. Մկրտութիւնն ինչ է :

Պ. Խորհուրդ մը որ մկրտելոյն սկզբնական և ներդարձական մեղքերը կջնջէ, ու կընէ զինքը որդի Սատուծոյ և Եկեղեցւոյ :

Հ. Մկրտութիւնը ինչ կերպով զմեզ որդի Սատուծոյ կընէ :

Պ. Վասնզի նոր կեանք կուտայ մեզի, և անով կընէ զմեզ անդամս Քրիստոսի Որդւոյն Սատուծոյ :

Հ. Ի՞նչ կերպով Որդի Եկեղեցւոյ կընէ զմեզ :

Պ. Վասնզի՛ զմեզ հաւատացելոյ կարգը կանցընէ, որով իրաւունք կուտայ մեզի մասնակից ըլլալու խորհրդոյ և շնորհաց Եկեղեցւոյ :

Հ. Մկրտութեան էական ձեւը ո՞րն է :

Պ. Երեկոսն երեք անգամ ջրին մէջ ընկղմել ու ըսել. « Մկրտի ծառայս (կամ աղախինս)

Քրիստոսի յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ : »

Հ. Մկրտութեան ջուրը ինչ տեսակ պիտի ըլլայ :

Պ. Բնական ջուր, որպիսի են ծովու, ջրհորի, աղբիւրի և անձրևի ջուրը, և ոչ արհեստական, որպիսի են արուեստով՝ այսինքն, այլ և այլ նիւթերէ կամ ծաղկընէրէ հանած ջրերը :

Հ. Մկրտութիւնը երիցս ընկղմումը ընելու տեղ՝ հեղմամբ կամ սրակմամբ ալ որ ըլլայ ճշմարիտ մկրտութիւն կրնայ սեպուիլ :

Պ. Այո՛. իվերջին հարկաւորութեան՝ այն է իվտանգի մահուան՝ բաւական է. միայն թէ դռնէ ջուրը հասնի մարմնոյն գլխաւոր մասին, և միանգամայն վերի ձեռն խօսքերը ճիշդ կերպով ըսուին :

Հ. Մկրտութիւնը շատ հարկաւոր խորհուրդ է :

Պ. Այնչափ հարկաւոր է որ առանց անոր մարդս փրկութեան չհասնիր. փասնդի միայն մկրտութեամբ կ'ջնջուի սկզբնական մեղքը :

Հ. Ուրեմն մկրտութեան տեղը բռնող բան չկայ ամենեկին :

Պ. Այո՛. վերջին աստիճանի հարկաւոր ժամանակ անոր տեղը կրնայ բռնել՝ մկրտուելու սատարիկ բաղձանքը, կամ նաեւ մարտիրոսութիւնը :

Հ. Մկրտուողին ինչո՞ւ համար կնքահայր մը կտրուի :

Պ. Որպէսզի կնքահայրը երաշխաւոր ըլլայ մկրտողին, և ըրած խոստմունքները պահել տայ անոր ըստ ժամանակին :

Հ. Մկրտութեան ատեն եղած խոստմունքները որո՞նք են :

Պ. Այս երկու բանս. սատանայէն ու անոր դորձքերէն հրաժարիլ, այսինքն, ետ կենալ, ու Քրիստոսի հետեիլ, հաւատալով սուրբ Նկեղեցւոյ ամէն հաւատացած բաներուն :

Հ. Սատանայի դորձքեր ըսելով ինչ կխմանաս :

Պ. Ամէն տեսակ մեղքերը :

Հ. Քրիստոսի հետեիլը ինչպէս կըլլայ :

Պ. Իր խրատները պահելով, օրինակին հետեւելով, և զինքը պաշտելով հաւատով, յուսով, և սիրով :

Հ. Դրոշմը ինչ է :

Պ. Այն խորհուրդն է որ զՀոգին սուրբ կուտայ մկրտելոց ու անոնց հաւատքը կհաստատէ :

Հ. Դրոշմի խորհուրդը ինչպէս կտրուի :

Պ. Սուրբ մեռոնի օծմամբը :

Հ. Մկրտութիւնն ու դրոշմը կարելի է կրկնել :

Պ. Ո՛չ երբէք, և կրկնողը չարաչար կմեղանչէ :

ԴԱՍ Գ.

Հաղորդութիւն.

Հ. Հաղորդութիւնն ինչ է :

Պ. Սուրբ խորհուրդ մը՝ յորում ընդ տեսակօք հացի և զինւոյ կայ իրօք և ճշմարտապէս Քրիստոսի Տեառն մերոյ մարմինը, արիւնը, հոգին և աստուածութիւնը :

Հ. Սյա խորհուրդը երբ հաստատուեց Տէրն մեր:

Պ. Իր Հարչարանաց և մահուան նախընթաց օրը, որ էր Առաջ հինգշաբթին :

Հ. Ի՞նչ կերպով հաստատուեց :

Պ. Առաքելոց հետ ընթրիք ընելէն ետե՛հ հացը առաւ, փառք տուաւ Հօր Աստուծոյ, օրհնեց հացը, մանրեց ու բաժնեց անոնց ըսելով. « Առէ՛ք կերայք, այս է մարմին իմ: » Յետոյ առաւ բաժակով զինին, փառք տալով օրհնեց. ու տուաւ անոնց ըսելով. « Արբէ՛ք խմանէ՛ք ամենեքեան. այս է արիւն իմ նորոյ ուխտի: »

Հ. Քրիստոս հացն ու զինին օրհնելովը և ըսելովը « Սյա է մարմին իմ. Սյա է արիւն իմ, » ինչ ըրաւ :

Պ. Հացը փոխարկեց իմարմին իւր, և զզինին յարիւն իւր:

Հ. « Զայս արարէք առ իմոյ յիշատակի » ըսելով՝ ինչ ըրաւ Քրիստոս :

Պ. Հրաման և իշխանութիւն տուաւ առաքելոց, և անոնց յաջորդաց՝ նոյնպէս փոխարկելու զհացն խմարմին իւր, և զգինին յարիւն իւր :

Հ. Այս փոխարկութիւնը երբ կըլլայ :

Պ. Սուրբ պատարագին սրբադործութիւնն ըսեաժ մասին մէջ, որ « Սուրբ սուրբէն » սկսեալ մինչև « Հոգի Սատուծոյ » աղօթքը կտնէ. ուստի և էական բան խորհրդոյս՝ կհամարին ոմանք՝ հայելով Քրիստոսի օրհնեաց բառին՝ այս խօսքը. « Որով զհացս օրհնեալ » և այլն. և ոմանք ալ « Առէք կերակրք, այս է մարմին իմ » և « Արբէք խմանէ, այս է արիւն իմ » խօսքերը :

Հ. Սուրբ Եկեղեցին, և կամ որ նոյն է՝ ընդհանուր սուրբ ժողովները՝ այս երկու կարծեաց զորն վճռեր և բնդուներ են :

Պ. Սուրբ Եկեղեցւոյ կողմանէ վճիռ մը չկայ այս բանիս վրայ. միայն թէ աստուածաբանք քաջ կվիճեն. և զօրաւոր կմնան անոնք որ « Առէք կերակրք, Այս է մարմին իմ. » և « Արբէք խմանէ ամենեքեան, Այս է արիւն իմ. » խօսքերը կհամարին զլիսաւոր և էական մասն խորհրդոյս :

Հ. Սրբադործութենէն ետև հացն ու գինին ինչ կըլլան :

Պ. Կփոխարկուին խմարմին և յարիւն Քրիստոս :

տոսի, և միայն իրենց տեսակները և երևոյթ-
ները անփոփոխ կմնան :

Հ. Հացին ու գինւոյն տեսակները կամ երևոյթ-
ները որոնք են :

Պ. Մեր զղայարանաց տակն ընկած յատկու-
թիւնները, այսինքն համ, հոտ, դոյն, ձև ու
տարածութիւն :

Հ. Ընդ տեսակաւ հացին՝ Քրիստոսի մարմինը
միայն, և ընդ տեսակաւ գինւոյն Քրիստոսի
արիւնը միայն կայ :

Պ. Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը երկու տե-
սակին տակ ալ կան . այնպէս որ մէկ փոքրիկ
մասն սրբազործեալ հացին մէջ ալ ամբողջ՝
Քրիստոս է, և մէկ կաթիլ սուրբ արեան մէջ ալ
ամբողջ Քրիստոս է մարմնով, հոգւով և աստուա-
ծութեամբ :

Հ. Հացին կամ գինւոյն բաժնուելովը՝ Քրիս-
տոսի մարմինն ու արիւնն ալ կրածնուին :

Պ. Ա՛յ. հացին ու գինւոյն տեսակները միայն
կրածնուին, իսկ Քրիստոսի մարմինն ու արիւնը
ամբողջ ու կենդանի է՝ նաև խրաքանչիւր
մանրիկ մատին մէջ :

ԴԱՍ Դ.

Դարձեալ հաղորդութեան վրայ.

Հ. Քրիստոս ինչ բանի համար հաստատեց հաղորդութեան սուրբ խորհուրդը :

Պ. Որպէսզի յայտնի ընէ մարդկանց վրայ ունեցած սէրը, որով ինքզինքը տուաւ անոնց՝ իրրեւ պատարագ կամ զոհ մատուցանելի Աստուծոյ, և իրրեւ փրկաւէտ կերակուր հոգւոց նոցա :

Հ. Սուրբ հաղորդութիւնը ինչ շնորհքներ կուտայ արժանաւորաց :

Պ. Զիրենք ընդ Քրիստոսի կմխաւորէ, աշխարհիս ցանկութենէն կհեռացընէ, անոնց աստուածսիրութիւնը և եղբայրսիրութիւնը կաւելցընէ, յաւիտենական կենաց ժառանգութիւնը կապահովէ, և մարմիններուն փառաւոր յարութեանը առհաւատչեայ կըլլայ :

Հ. Այս խորհրդիս անարժանութեամբ մերձեցողները՝ Քրիստոսի մարմինը ու արիւնը կընդունին :

Պ. Այո՛. բայց իդատապարտութիւն անձանց :

Հ. Ինչո՞ւ համար :

Պ. Վատնդի Որդւոյն Աստուծոյ մարմինն ու արիւնը ոտքի տակ առածի պէս կըլլան :

Հ. Արժանաւորապէս հաղորդուողք որոնք են :

Պ. Անոնք որ պէտք եղած հողերը և մարմնաւոր պատրաստութիւններն ըրած են :

Հ. Հաղորդուելու համար պէտք եղած հողերը պատրաստութիւններն որոնք են :

Պ. Մաքրութիւն խղճի, հաւատք, երկիւղած խոնարհութիւն, աստուածսիրութիւն և եղբայրսիրութիւն :

Հ. Մարմնաւոր պատրաստութիւններն որոնք են :

Պ. Կէս զիշերէն իվեր ծոմ ըլլալ, ու ահիւ և դողութեամբ մերձենալ սուրբ խորհրդոյն :

Հ. Առանց ծոմ ըլլալու կարելի է հաղորդուիլ :

Պ. Ծոմապահութեամբ հաղորդուիլը Եկեղեցական մեծ պատուիրան է, բայց միայն ծանր հիւանդաց ներեալ է առանց ծոմ ըլլալու հաղորդուիլ :

Հ. Բարեպաշտ Քրիստոնեան տարին քանի անգամ պիտի հաղորդուի :

Պ. Գոնէ տարին հինգ վեց անգամ, այսինքն հինգ կամ վեց մեծամեծ տօներուն, և իր տօնախմբութեանը, և կամ իրեն պաշտպան ընդունած Սուրբին տօնի օրը :

ԴԱՍ Ե.

Ապաշխարութիւն.

Հ. Ապաշխարութիւնն ինչ է :

Պ. Սուրբ խորհուրդ մը, որով մարդ մկրտութենէ ետե գործած մեղացը թողութիւն կընդունի :

Հ. Ապաշխարութեան խորհրդին պաշտօնեան նմ է :

Պ. Քահանայն :

Հ. Ի՞նչ կերպով կկատարեն քահանայք այս խորհուրդը :

Պ. Արձակում տալով արժանաւորապէս ապաշխարողին :

Հ. Ըստ արժանւոյն ապաշխարելը ինչպէս կըլլայ :

Պ. Մեղաց վրայ զղջալով, ամէն ծանր մեղքերն ալ ծանրացուցիչ պարապանքովը խոտտովանելով, և նորէն չմեղանչելու առաջադրութիւն ընելով :

Հ. Զղջումը ինչ կերպով պիտի ըլլայ :

Պ. Անկեղծ, այսինքն՝ բոլոր սրտանց, գերբնական, այսինքն՝ Սատուծոյ սիրոյն համար, և ընդհանուր, այսինքն՝ ոչ վասն մէկ կամ քանի

մը մեղաց վրայ, այլ միանդամայն ամենայն
մեղաց վրայ :

Հ. Ինչո՞ւ կրնանք իմանալ թէ բաւական
զղջում ունինք՝ մեր մեղացը թողութիւն ըն-
դունելու համար :

Պ. Վարքերնուս փոխուելովը, այսինքն՝ եր-
բոր մեղսական յօժարութիւնները կթողունք
ու արդարութեան ետեւէ կըլլանք :

Հ. Քանի կերպ զղջում կայ :

Պ. Երկու. կատարեալ և անկատար :

Հ. Կատարեալ զղջումը ո՞րն է :

Պ. Կատարեալ կըսուի մարդուս զղջումը՝ եր-
բոր Սատուծոյ սիրոյն դէմ մեղանշած բլլալուն
վրայ, ու արքայութեան փառքէն զրկուելու
եղածին համար միայն կցաւի :

Հ. Անկատար զղջումը ո՞րն է :

Պ. Անկատար կըսուի զղջումը՝ երբոր մարդս՝
ոչ զի Սատուծոյ դէմ մեղանշած բլլալուն կամ
սուրբ արքայութեան փառքէն զրկուելու եղա-
ծին համար կցաւի, այլ դժոխքին վախովը կամ
թէ մեղքէ զրկուելով մը զղջումի կուգայ :

Հ. Ապաշխարութեան խորհրդով մեղաց թո-
շութիւն ընդունելու համար կատարեալ զղջում
հարկաւոր է :

Պ. Ապահովագոյն հանապարհ փրկութեան է,
այց ապաշխարութեան խորհուրդին հետ զու-

դակից ըլլալով, անկատար զղջումն ալ բաւական կհամարուի, միայն թէ իմեղացեալ կենալու առաջագործութիւնը և թողութիւն ընդունելու յոյսը հաստատուն ըլլայ :

Հ. Միայն զղջմամբ կարելի է թողութիւն զանեւ մեղաց :

Պ. Այն. բայց այնպիսի տեղ՝ ուր քահանայ չգտներ, գտածն ալ ուղղափառ չէ. այնպիսի տեղ թէ որ կատարեալ զղջումն ընէ, այն է Աստուծոյ սիրոյն դէմ մեղանշած ըլլալուն, և սուրբ Արքայութեան փառքէն դրկուելու եղածին համար, միանգամայն սաստիկ բաղձանք ունենայ որ եթէ քահանայ գտնէ, իսկոյն ասլաշխարութեան խորհուրդը ընդունի, անշուշտ թողութիւն մեղաց կրնայ գտնել :

ԴԱՍ Զ.

Խոստովանութիւն .

Հ. Մարդս իր մեղքերը քահանային խոստովանելէն առաջ ինչ պիտի ընէ :

Պ. Առաջ աղեկմը պիտի քննէ իր խղճատանքն, ու գործած մեղքերը միտքը բերէ :

Հ. Այս խղճատանքի քննութիւնը աղեկ ընելու կերպը որն է :

Պ Աստուծոյ և Եկեղեցւոյ պատուիրանները

մտածել, մեր վիճակին պարագերը միտք բերել, ու նայիլ թէ ինչ ըրած ենք անոնց դէմ, թէ որ պատուիրեալ բան է՝ զանցառութիւն ըրեր ենք, կամ թէ որ արգիլեալ բան է՝ գործեր ենք, թէ խորհրդով, թէ բանիւ և թէ գործով :

Հ. Այս խղճմտանաց քննութենէն ետեւ ինչ ընելու է :

Պ. Պէտք է թողութիւն խնդրել Աստուծմէ, առաջադրել իր շնորհօքը նորէն չմեղանչելու, և յետոյ երթալ քահանային խոստովանելու :

Հ. Խոստովանանքին աղելը հրն է :

Պ. Որն որ խոնարհութեամբ, անկեղծութեամբ ու խոհեմութեամբ կըլլայ :

Հ. Խոնարհութեամբ եղած խոստովանանքը հրն է :

Պ. Այն որ ճշմարիտ զղջմամբ ու ցաւով սրտի կըլլայ, և ոչ թէ պատիւը կորսուելէն, կամ վատտակէ ետ մնալէն կամ վնասուց հանդիպելէն վախնալով :

Հ. Անկեղծ խոստովանանքը հրն է :

Պ. Այն որ ամբողջ ու անխարդախ է, այս ինքն երբոր մէկը՝ որչափ որ կարելի է՝ տեղն իտեղը կյայտնէ գործած մահուչափ մեղքերը՝ իրենց գլխաւոր պարագաներովը :

Հ. Երբոր մէկը ծանր կամ մահացու մեղք մը մոռնայ, խոստովանանքը կրիճանայ թէ ոչ:

Պ. Եթէ մոռացութիւնը կամաւոր է, խոստովանանքը կրիճանայ. իսկ եթէ ակամայ մոռացութիւն է, խոստովանանքն ընդունելի է, բաւական է որ յաջորդ խոստովանութեան ատեն՝ այն մոռցուած մեղքն ալ ըստի:

Հ. Խոհեմութեամբ եղած խոստովանանքը օրն է:

Պ. Այն որ համեստ խօսքերով կրկնայ. ու թէ որ ստիպողական հարկ մը չկայ՝ ուրիշի մեղքը չյայտնէր:

ԴԱՍ Է.

Դարձեալ խոստովանութեան վրայ:

Հ. Խոստովանել ուղղը քահանային առջին որ երթայ ինչ պիտի ընէ:

Պ. Ծունկի վրայ եկած՝ երեսը պիտի խաչակնքէ, ու յետոյ ձեռնամած պիտի ըսէ մեղան այսպէս. « Մեղայ ամենատուրը Երբորդութեանն Հօր և Որդւոյ և Սրբոյ Հոգւոյն. մեղուցեալ եմ Աստուծոյ: Խոստովանիմ առաջի Աստուծոյ, և Սրբութեան Աստուածածնին և առաջի ամենայն Սրբոյ, և առաջի քո, Հայր սուրբ, դամենայն մեղս զոր գործեալ եմ. քանզի մե-

զայ խորհրդով, բանիւ և դործով, կամայ
և ակամայ, զխառնութեամբ և անզխառնութեամբ :
Մեղայ Սատուծոյ : »

Հ. Այս մեղան ըսելէն ետե ինչ ընելու է :

Պ. Պէտք է միտքը եկած մեղքերը մի առ մի
ըսել, և ամէն մէկուն ալ չըլլայ նէ՝ իրարու
նման մեղքերն ըսելէն ետե յարել, « Մեղայ
Սատուծոյ : »

Հ. Անճնական մեղքերն ըսելէն ետե ինչ
ոլիտի ընէ խոստովանողը :

Պ. Պէտք է որ ըսէ մեղային վերջի տունը,
որ է այս. « Հայր սուրբ, գրեզ ունիմ միջնորդ
հաշտութեան, և բարեխօս առ միածին Որդին
Սատուծոյ, զի իշխանութեամբդ որ տուեալ է
քեզ՝ արձակեացես զիս իկապից մեղաց իմոց,
աղաչեմ գրեզ : »

Հ. Արձակումը խնդրելէն ետե ինչ ընելու է :

Պ. Պէտք է խոնարհութեամբ և հեղութեամբ
մտիկ ընել խոստովանահօր խրատներուն, և
զրած ապաշխարանքներն ու տուած արձա-
կումը սիրով ընդունել :

Հ. Խոստովանանքէն ետե ինչ ընելու է :

Պ. Փառք տալու է Սատուծոյ որ զմեզ ար-
ժանի ըրաւ այն սուրբ խորհուրդն ընդունելու,
անկէց իզատ՝ խոստովանահօր խրատները
միտք բերելու, առաջադրութիւնը նորոգելու,

և քահանային դրած ապաշխարանքը կատարելու է :

Հ. Քահանային դրած ապաշխարանքն ինչ է :

Պ. Մեր դորձած մեղքերուն պատիժն է՝ որ սիրով պիտի քաշենք իբրև իհատուցումն արդարութեան Աստուծոյ :

Հ. Ապաշխարանքը զլիաւորապէս քանի տեսակ կրնայ ըլլալ :

Պ. Երեք տեսակ. այսինքն՝ աղօթք, ծոմապահութիւն և ողորմութիւն :

Հ. Մեր ընկերաց ալ ընելու հատուցումն կ'այ :

Պ. Այո՛. երբոր անոնց վնաս մը հասուցած ենք, պէտք է այն վնասը շտկենք, նիւթականը նիւթապէս հատուցանելով, դայթակղութիւնն ալ՝ որ հոգևոր վնաս է՝ բարի օրինակով :

Հ. Ով որ առանց ապաշխարանքը կատարելու կամ թեթեւ մեղօք կմեռնի, մի թէ կդատապարտուի :

Պ. Ո՛չ. այլ սուրբ պատարագին զօրութեամբը, հաւատացելոց աղօթքովը, ողորմութեամբ և ուրիշ բարեգործութիւններով՝ այն ապաշխարանաց հատուցումն ու թեթեւ մեղաց ներումն կընդունի, և յետոյ արքայութեան փառաց արժանի կըլլայ :

ԴԱՍ Ը.

Օծումն հիւանդաց.

Հ. Հիւանդաց օծումն ինչ է :

Պ. Սուրբ խորհուրդ մը՝ որ հիւանդաց հոգւոյն՝
ևս և մարմնոյն մեծապէս օգտակար կըլլայ :

Հ. Հիւանդաց հոգւոյն ըրած օգուտը հրն է :

Պ. Մեղաց թողութիւն, հիւանդութեան և
ցաւոց քրիստոնէաբար համբերելու կարողու-
թիւն, սատանային փորձութեանցը դէմ զօրու-
թիւն, և սրբութեամբ մեռնելու օգնութիւն :

Հ. Հիւանդաց մարմնոյն ըրած օգուտը հրն է :

Պ. Առողջութիւն, թէ որ Աստուած հարկաւոր
ճանչնայ զայն հիւանդին հոգւոյն փրկութեանը
համար :

Հ. Այս խորհուրդը տալու համար պէտք է
սպասել որ հիւանդը վերջին աստիճանի ծան-
րանայ :

Պ. Ոչ. նայելու է որ հիւանդը ծանր ալ ըլ-
լայնէ՝ դեռ խելքը գլուխն ըլլայ :

Հ. Այս խորհուրդը առանց օծման՝ միայն
աղօթիւք ալ կրնայ կատարուիլ :

Պ. Գեղեցիկ է, ինչպէս Յակորոս առաքեալ
կկանոնադրէ, աղօթքը և օծումը միանդամայն
կատարել. բայց շատ ժամանակէ իվեր տես-

նուեցաւ մեր ազգի ժողովրդոց մէջ այս կերպ սլաղութիւն մը որ այս օծումը իբրեւ հարկաւոր միջոց փրկութեան համարեւով՝ սկսան ապաշխարութիւնն ու հաղորդութիւնը անհարկաւոր խորհուրդներ համարել : Զայս տեսնելով առաջնորդաց ժամանակին՝ որպէսզի ապաշխարութեան խորհուրդը անխափան կատարուի՝ իբրեւ հարկաւոր միջոց փրկութեան, հիւանդաց օծումը՝ որ է հարկաւոր միայն հարկաւորութեամբ պատուիրանի՝ թուացուցին : Բայց միշտ այն խորհրդին ալ հարկաւոր մասը՝ որ է այն աղօթքը զոր գիշերաժամ կանուանենք՝ յարգեցին և կյարգեն. որով և միշտ Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցին առ խորհրդովս՝ եօթն խորհուրդ սուրբ Եկեղեցւոյ կընդունէր և կընդունի :

ԴԱՍ Թ.

Կարգ փահանայութեան եւ պատկ.

Հ. Կարգն ինչ է :

Պ. Խորհուրդ եկեղեցւոյ՝ որ իշխանութիւն և շնորհք կուտայ ձեռնադրուողին՝ աստուածապաշտութեան և հոգւոյ փրկութեան համար պէտք եղած պաշտօնները կատարելու :

Հ. Կարդի ձեռնադրութիւնը կրկնել կըլլայ :
Պ. Ո՛չ. վասնզի այս խորհուրդը անջնջելի
կենիւր կապաւորէ :

Հ. Կարդին աստիճաններն քանի՞ են :

Պ. Յօթն. այսինքն, երեք մեծ աստիճանք՝
որք են քահանայութիւն, Սարկաւազութիւն և
Կիսասարկաւազութիւն. և չորս փոքր աստի-
ճանք, որ են Ջահընկալութիւն, Երդմեցույ-
չութիւն, Ընթերցողութիւն և Գոնապանութիւն:

Հ. Եպիսկոպոսութիւնն աստիճան մը չէ :

Պ. Եպիսկոպոսութիւնը նոր աստիճան մը չէ,
այլ միւս աստիճանները տալու իշխանութիւն
է դերագոյն :

Հ. Եկեղեցական աստիճանը որոնց չափաի
տրուի :

Պ. Մէյմը անոնց որ երեւելի պալապութիւն
մը ունին մտաւոր կամ մարմնաւոր. մէյմ՝ ալ
անոնց որ վրանին աստուածային կոչման նշան
ամենեկին չտեսնուիր :

Հ. Խուզումն հերաց կամ հերակտրութիւն
ըստածը աստիճան չէ :

Պ. Ո՛չ. այլ միւս աստիճաններն ընդունելու
պատրաստութիւն :

Հ. Պատին ինչ է :

Պ. Խորհուրդ մը Եկեղեցոյ՝ որով առն ու
կնոջ ամուսնութիւնը կօրհնուի, և շնորհք

կարբուի իրենց՝ զաւակնին քրիստոնէաւայել
կերպով մեծցընելու :

Հ. Այս խորհուրդս ընդունել կրցողները
որոնք են :

Պ. Անոնք որ ամուսնութեան համար սահմա-
նեալ տարիքը հասած են, և պատկի դէմ եղած
արդեւքներէն մէկն ալ չունին :

ԴԱՅ Ժ.

Աղօթք.

Հ. Ի՞նչ է աղօթքը :

Պ. Մտքերնիս առ Աստուած վերցընել :

Հ. Մտքերնիս առ Աստուած վերցընելը ինչ-
պէս կըլլայ :

Պ. Երկրպագութեամբ, կամ վառարանու-
թեամբ, կամ գոհութեամբ, կամ խնդրուածքով
և կամ նուիրմամբ :

Հ. Աղօթքը հարկաւոր բան է :

Պ. Աստուածապաշտութեան ամենահարկաւոր
պարտքերէն մէկն է :

Հ. Աղօթքը ինչպէս ընելու է :

Պ. Ա. Յանուն Քրիստոսի Տեառն մերոյ.

Բ. Հոգւով և ճշմարտութեամբ.

Գ. Խոնարհութեամբ և շղջմամբ.

Գ. Մտադրութեամբ

Ե. Վստահութեամբ .

Զ. Յարատեւութեամբ

Հ. Աղօթքով Աստուծոյ խնդրածնիս ինչ տեսակ բաներ պիտի ըլլան :

Պ. Իրաւացի, բանաւոր և հողոյ փրկութեան հարկաւոր բաներ :

Հ. Ի՞նչ կերպով աղօթքի կենալու է :

Պ. Ինչ կերպով որ մտքերնիս ամիտի, ու կեցութեանս համեմատ և զղջական կրնայ ըլլալ :

Հ. Ստէպ աղօթք ընելը հարկաւոր է :

Պ. Քրիստոս Տէրն մեր կապարէ որ միշտ աղօթք ընենք :

Հ. Այդ հրամանը ինչպէս կարելի է կատարել :

Պ. Ամէն օր զոնէ մէյմէկ քիչ աղօթք ընելէն ետե՛ս՝ ամէն գործերնիս ալ իփառս Աստուծոյ ընելով :

Հ. Աւելի որ Ժամանակները աղօթք ընելու է :

Պ. Առաւօտն և երեկունը :

Հ. Աղօթքը հրապարակաւ ընելու է թէ առանձին :

Պ. Առանձնական աղօթքէն զատ՝ ատեն ատեն հրապարակաւ ալ պէտք է աղօթել :

Հ. Հրապարակական աղօթքներուն գլխաւորները որոնք են :

Պ. Ժամերգութիւնը , և մանաւանդ սուրբ Պատարագը :

Հ. Ամենէն դերագանց աղօթքը որն է :

Պ. Տէրունական աղօթքն է , որ է Հայր մերը , զոր Քրիստոս Տէրն մեր սովորեցուց մեզի :

ԴԱՍ ԺԱ.

Պատարագ .

Հ. Պատարագն ինչ է :

Պ. Զոհ կամ ընծայ է մարմնոյ և արեանն Քրիստոսի , որ սուրբ սեղանին վրայ կմատուցուի Աստուծոյ՝ ընդ տեսակօք հացին և զինւոյն՝ իյնչատակ սլատարագելոյն Քրիստոսի Տեառն մերոյ ի յաշին :

Հ. Միայն Աստուծոյ կմատուցուի Պատարագը :

Պ. Միայն Աստուծոյ . ուրիշ էակի սլատարագ կամ զոհ մատուցանել ամենեկին չըլլար :

Հ. Պատարագ մատուցողը ով է :

Պ. Քահանայն՝ որ սաշտօնեայ և փոխանորդ է յայսմ՝ Քրիստոսի և Եկեղեցւոյ :

Հ. Ինչո՞ւ համար պատարագը կմատուցուի Սատուծոյ :

Պ. Զինքը պաշտելու և մարդկանց հետ հաշտեցնելու, իրմէ շնորհք խնդրելու և բլամբարներարութեանցը վրայ իրմէ գոհանալու համար :

Հ. Պատարագը որո՞ւն համար կմատուցուի :

Պ. Բոլոր Եկեղեցւոյ համար և վասն կենդանեաց և ննջեցելոց :

Հ. Սրբոց համար ալ կմատուցուի պատարագը :

Պ. Այ՞ն. գոհանալով զՍատուծոյ՞ որ զանոնք իր փառացը արժանի ըրեր է :

Հ. Պատարագին խորհուրդը Քրիստոսի Խաչին վրայ պատարագուելէն ինչ տարբերութիւն ունի :

Պ. Միայն այս տարբերութիւնս ունի որ Խաչին վրայինը Քրիստոսի արեան հեղմամբը եղաւ, իսկ սուրբ սեղանին վրայ մատուցուածը՝ անարիւն զենումն է, որ և ոչ միայն արարողական յիշատակ է Քրիստոսի փրկագործ կրօնցն և խաչելութեանը, այլ և համազօր նմին :

Հ. Մենք ինչ կերպով ներկայ պիտի ըլլանք սուրբ Պատարագին :

Պ. Մեր դիտաւորութիւնը քահանային դի-

տաւորութեանը հետ միացընելով զՔրիստոս և զմեզ Հօր Սատուծոյ պիտի մատուցանենք :

Հ. Զմեզ կամ մեր անձը Սատուծոյ մատուցանել ինչ ըսել է :

Պ. Ըսել է վկայել՝ թէ միայն Սատուծոյ համար կուզենք ապրիլ, և իրեն սուրբ կամքը միայն կատարել :

Հ. Պատարագի ներկայ դռնուած ատեննիս ըսուած խօսքերուն միայն ուշ պիտի դնենք՝ թէ ուրիշ աղօթքներ ալ կրնանք ընել :

Պ. Լաւն այն է որ ըսուած խօսքերուն ուշ դնենք, և զսրաց խօսքերն ըսենք մենք ալ սրտանց և հասկընալով. բայց և ուրիշ աղօթքներ ընելն ալ փնտս չունի, բաւական է որ պատկառանօք և ուշադրութեամբ կեցուի Պատարագին առջևը, և կամ ըրած աղօթքնիս ալ համեմատ ըլլայ խորհրդոյն դիտմանը :

ԴԱՍ ԺԲ.

Տերունական աղօթք.

Հ. Տէրունական աղօթքը ո՞վ սովորեցուցեր է մեզի :

Պ. Քրիստոս Տէրն մեր :

Հ. Ըսէ Տէրունական աղօթքը :

Պ. Հայր մեր որ յերկինս, սուրբ եղիցի անուն

քո, եկեացէ արքայութիւն քո, եղիցին կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի : Զհաց մեր հանապազօրդ տուր մեզ այսօր, և թող մեզ պարտաւոր մեր՝ որպէս և մեք թողումք մերոց պարտասկանաց : Նա մի տանիր զմեզ իւրօրծութիւն, այլ փրկեա զմեզ իչարէ : Զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն, և փառք յաւիտեանս, ամէն :

Հ. Աշխարհաբառն ալ ըսէ, որ Հայր մերին խօսքերը հասկընալի իմացուի :

Պ. Ո՛վ Հայր մեր որ երկինքն ես, քու անունդ սուրբ ըլլայ, քու արքայութիւնդ դայ, քու կամքդ կատարուի երկրիս վրայ ալ՝ ինչպէս որ կկատարուի երկինքը : Ամէն օրուան հացերնիս այսօր ալ տուր մեզի, և թող մեզի մեր պարտքերը՝ ինչպէս որ մենք ալ կթողունք մեզի պարտք ունեցողներուն պարտքերը : Փորձութեան մէջ ալ մի ձգեր զմեզ, այլ չարէն փրկէ : Վասնզի քուիդ է կարողութիւնը, զօրութիւնը և արքայութեան փառքը յաւիտեանս, ամէն :

Հ. Ինչո՞ւ համար ըսիր թէ աղօթքներուն մէջ ամենէն գերազանցը այս է :

Պ. Մէյմը որ Քրիստոսի Տեառն մերոյ մեզի սովորեցուցածն է. մէյմ՝ ալ որ Աստուծոյ ինչ խնդիրք որ կրնանք ընել՝ ամենուն ալ համառօտ սքանչելի բովանդակութիւնն է :

Հ. Ինչո՞ւ համար « Հայր » կկոչենք զՍատուած :

Պ. Վասնզի ինքն տակդներ է զմեզ, և իրաւունք տուեր է մեզի ժառանգակից ըլլալու Միածնի Որդւոյն իւրոյ, որոյ մենք անդամք ենք :

Հ. Ինչո՞ւ համար « Երկինքն ես » կըսենք Սատուծոյ :

Պ. Վասնզի յերկինս կցուցուն է Սատուած իր փառքը՝ աւելի հանդիսաւոր կերպով :

Հ. « Սուրբ եղիցի անուն քո » ըսելով ինչ կկանգրկենք Սատուծմէ :

Պ. Կկանգրկենք որ ամենայն մարդիկ ալ զՍատուած ճանչնան, փառաւորեն ու պաշտեն :

Հ. « Եկեացէ արքայութիւն քո. » ըսելով ինչ կկանգրկենք :

Պ. Կկանգրկենք որ ինքն տիրէ մեր և ամենայն մարդկանց սրտին մէջ՝ իր շնորհօքը, և որ մը արժանի ընէ զմեզ իր արքայութեան :

Հ. « Եղիցին կամք քո որպէս յերկինս և յերկրի » ըսելով ինչ կկանգրկենք :

Պ. Կկանգրկենք որ շնորհք տայ մեզի իր ամենասուրբ կամացը հպատակելու, և երկրի վրայ զայն կատարելու այնու սիրով և փութով՝ որով կկատարեն զայն յերկինս հրեշտակները :

ԴԱՍ ԺԳ.

Դարձեալ Տերունակաւ աղօթքիս վրայ :

Հ. Ի՞նչ կխնդրենք Աստուծմէ այս խօսքովս
« Զհայ մեր հանապազորդ տուր մեզ այսօր :

Պ. Ինչ որ մեր հոգեւոր և մարմնաւոր կենդա-
նութեանը համար հարկաւոր է՝ կխնդրենք որ
ամէն օր ալ տայ մեզի :

Հ. Այս խօսքերով ինչ կխնդրենք. « Եւ թող
մեզ զպարտիս մեր որպէս և մեք թողա՞նք մե-
րոյ պարտաւանայ : »

Պ. Կխնդրենք որ ներէ մեր մեղքերուն՝ ինչ-
պէս որ մենք ալ մեզի դէմ եղած անիրաւու-
թեանց ու նախատանայ կներենք :

Հ. Եթէ մենք սրտանց չներենք մեզի դէմ
եղած անիրաւութեանց, այն ատենը ինչ կըլ-
լայ :

Պ. Այն ատենը ամէն անգամ որ Հայր մեր
կըսենք՝ մենք զմեզ կդատապարտենք :

Հ. Ինչո՞ւ համար :

Պ. Վասնզի կխնդրենք Աստուծմէ որ հետե-
րիս այնպէս վարուի՝ ինչպէս որ մենք ուրիշ-
ներուն հետ կվարուինք :

Հ. « Այս մի տանիւր զմեզ իփորձութիւն » ըսելով ինչ կխնդրենք :

Պ. Կխնդրենք որ չթողու մեզի փորձութեան մէջ իյնալ, և կամ եթէ թողու՝ օգնէ մեզի որ փորձութենէն չյաղթուինք :

Հ. Ձմեզ փորձողն ո՞վ է :

Պ. Սատանան, աշխարհա և մեր ցանկութիւնը :

Հ. « Այլ փրկեա զմեզ իչարէ » ըսելով ինչ կխնդրենք :

Պ. Կխնդրենք որ աղատէ զմեզ այն ամէն չարիքներէն որ յաւիտենական երանութենէ կրնան զրկել զմեզ :

Հ. Որո՞նք են այդ չարիքները :

Պ. Սատանայի գերութիւնը, մեղք, և ընդհանրապէս այն ամէն բան որ զմեզ Սատուծմէ կհեռացընէ :

Հ. Ինչո՞ւ համար « Զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս, ամէն » ըսելով կվերջացընենք այս Հայր մեր աղօթքը :

Պ. Որպէսզի խնայընենք թէ իրեն ամենալարող զօրութենէն կյուսանք ընդունել մեր խնդիրքը, և փառաւորել զինքը թէ այս աշխարհքս և թէ իհանդերձեալն յաւիտեան :

Հ. Ե՞րբ պէտք է ըսել Հայր մեր :

Պ. Ամէն օր, և եթէ կարելի է՝ օրուան մէջ
սոնէպ արթննալու, պառկելու ժամանակ, կե-
րակրէ, կամ դործ մը սկսելէ առաջ :

Հ. Ի՞նչ կերպով պէտք է ըսել :

Պ. Սատիկ ուշադրութեամբ և մեծ ջերմե-
ռանդութեամբ և կատարեալ հաւատով և որ-
դիական վստահութեամբ :

ՆՈՐԱՏԻՊ ՄԱՏԵԱՆՔ

ԻՆՄԻՆ ՏՊԱՐԱՆԻ.

գին կազմեալ օրինակին.

Վարք Քրիստոսի պարգարանեալ.	17
— Նոյն Հայ. եւ Գաղղ.	15
Գեղազրութիւն Հայ. եւ Գաղղ.	6
— Միայն Հայկական.	
Յ. Տրոգի խորհրդածութիւնք.	
Զրուցատրութիւն Գաղղ. եւ Հայ.	
— Հայագիր հնչմամբ Գաղղիականին.	
Զրուցատրութիւն Անգղ. եւ Հայ.	
— Հայագիր հնչմամբ Անգղիականին.	
Առաջնորդ Տաճիկ լեզուի, Գաղղ.-Տաճ.	
Յայտարարութիւն անցից Մուր. Վարժարանի.	
Պատմութիւն Մուրատեան Վարժարանի.	1
Օրենք կենցաղավարութեան.	
Վերադարձ երկից վարդապետաց.	
Յաւելուած ի Վերադարձն.	
Դաստիարակութիւն Աղջկանց Գաղղ. եւ Հայ.	
Դաստիարակութիւն Մանկանց.	
Պօղ եւ Վիրգինե պատկերազարդ.	10
— Գաղղ. եւ Հայ.	
Պարտք եւ Իրաւունք.	
Վարդապետարան քղթակագմ.	
Մասեաց Աղանի (Ա տարի).	
» (Բ տարի).	
» (Գ տարի).	
» (Դ տարի).	35
Սաղմոս փոքրաղիւր պատկերազարդ. 3,4,8,8, 10 եւ 15	
— Նոյն » » քղթակագմ.	

Փարիզ. — Տպագրութիւն Արամեան.

Paris. — Typ. arménienne de Walder, rue Bonaparte

Տպագրութիւն Արմ. Ի Տպար. Վալտերայ. Ի Փարիզ :
Paris, — Typographie arménienne de Walder, rue Bonaparte, 44.

